

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Onko mun pakko lähtee kotiin? Mä en halua olla
yksin

Koulun jälkeisen toiminnan tarpeen selvitys Joensuun alueella

Aleksandra Kaila

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05 / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Aleksandra Kaila	Sivumäärä 47 ja 7 liitesivua
Työn nimi Onko mun pakko lähteä kotiin? Mä en halua olla yksin: Koulun jälkeisen toiminnan tarpeen selvitys Joensuun alueella	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kari Keuru	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Joensuun Perheentalo, Sanna Pasanen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää koulun jälkeisen toiminnan tarpeellisuutta Joensuun alueella, sekä vanhempien mielenkiintoa toiminnan järjestämiseen. Työ pyrkii tuomaan tietoa siitä, onko 3-luokkalaisten suunnattu toiminta riittävää ja palveleeko se perheen tarpeita. Keskeisenä teoreettisena viitekehysenä toimivat keskilapsuuden kehityksen vaiheet, ennaltaehkäisevän työn tarkoitus ja sosiaalisen vahvistamisen merkitys.</p> <p>Kvalitatiivinen tutkimus toteutettiin opinnäytetyön tilaajan, Joensuun Perheentalon, toimesta. Käytin tutkimusmenetelmänä kyselylomaketta. Kohderyhmänä olivat kuuden eri alakoulun 2- ja 3-luokkalaisten vanhemmat. Vastausprosentiksi muodostui 2-luokkalaisten vanhempien osalta 55 prosenttia ja 3-luokkalaisten vanhempien osalta 47 prosenttia. Kyselyn pohjalta yhteensä 12 äitiä ilmaisi halunsa vapaaehtoistyöhön.</p> <p>Tutkimus osoitti, että 3-luokkalaisten tarvitsevat koulun jälkeen järjestettyä toimintaa siksi, että vanhemmat ovat töissä ja ettei lapsen tarvitse olla yksin. Vanhempien mielenkiinto kouluajan jälkeisen toiminnan järjestämisen suhteen tulisi nähdä voimavarana, jonka mukaan ottaminen olisi kaikkien osapuolten etu. Yhteistyö vanhempien kanssa sekä toiminnan kehittämisessä että toteuttamisessa vahvistaisi toiminnan laatua ja toimisi mallina yhteisöllisyydessä.</p> <p>Riittävän varhainen reagointi lasten hyvinvoinnin tukemiseksi vähentäisi kasvavan lapsen ja nuoren riskiä erilaisiin pulmiin tai ongelmiin. Ennaltaehkäisevä työ ei vaadi niin suuria resursseja kuin korjaava työ. Sen vaikutukset näkyvät niin inhimillisen kärsimyksen vähenemisenä kuin yhteiskunnallisesti verovarojen säästymisessä.</p>	
Asiasanat lapsuus, ennaltaehkäisy, sosiaalinen vahvistaminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Aleksandra Kaila	Number of Pages 47 and appendixes 7
Title Must I go home? I don't want to be alone: A study of the necessity of after-school activity in the Joensuu region.	
Supervisor(s) Kari Keuru	
Subscriber and/or Mentor Joensuun Perheentalo, Sanna Pasanen	
Abstract <p>This thesis studied how necessary after-school activities are in the Joensuu region and also how interested parents are to organize these activities. Intention was to find out if there is enough activity intended to third graders and do they adequately serve the needs of the families. The theoretical framework for this thesis consists of the theories of middle childhood development stages, preventive work and social reinforcement.</p> <p>This qualitative study was commissioned by Joensuun Perheentalo. Survey was selected as the research method for this thesis. The survey was given to the parents of second and third grade students from six schools. The response rate of the second grade students' parents was 55 percents and that of the third grade students' parents 47 percent. Twelve mothers reported their readiness for voluntary work.</p> <p>The survey showed that third grade students need after-school activity because the parents are at work in order that the children do not have to be alone. The parents' interest in organizing after-school activities should be seen as an asset, and that its utilization would benefit all. Co-operation with the parents both in the developing of activities and also in the practical execution would increase the quality of activities and it would also be a model for community work.</p> <p>If the children's wellbeing is supported early on it would decrease the risk of different problems that children and youth might encounter. Preventive work requires fewer resources than remedial. The beneficial influences would both reduce human suffering and also its cost to society.</p>	
Keywords childhood, prevention, social reinforcement	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TARVE JA TAUSTA	5
2.1 Joensuun Perheentalon toiminta	5
2.2 Koulun jälkeinen toiminta	7
3 TEORIAT KOULUN JÄLKEISEN TOIMINNAN TAUSTALLA	9
3.1 Keskilapsuuden kehityksen vaiheet	9
3.1.1 Fyysinen kehitys	10
3.1.2 Älyllinen kehitys	10
3.1.3 Tunne-elämän kehitys	11
3.1.4 Sosiaalinen kehitys	12
3.1.5 Moraalis-eettinen kehitys	14
3.1.6 Käden taitojen kehittyminen	15
3.2 Ennaltaehkäisevän työn merkitys	16
3.3 Sosiaalinen vahvistaminen	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
4.1 Tutkimusmenetelmän esittely	23
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
5.1 2-luokkalaisten vanhemmille suunnatun kyselyn tulosten esittely	25
5.2 Tulosten tarkastelua	31
5.3 3-luokkalaisten vanhemmille suunnatun kyselyn tulosten esittely	33
5.4 Tulosten tarkastelua	39
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	41
LÄHTEET	45
LIITTEET	48

1 JOHDANTO

Perheentaloon on suunniteltu 3-luokkalaisille koulun jälkeistä toimintaa. Kohderyhmä on rajattu 3-luokkalaisiin, koska laki ei velvoita kuntia järjestämään heille toimintaa koulun jälkeen. Toiminta vähentäisi lasten yksinoloa koulun jälkeen ja olisi tukena vanhempien lasten kasvatuksessa. Talon toiminnalla halutaan lisätä lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Pysin omassa opinnäytetyössäni tutkimaan onko 3-luokkalaisille suunnatulla koulun jälkeisellä toiminnalla tarvetta Joensuussa ja jos on, niin minkälaista koulun jälkeistä toimintaa vanhemmat toivovat järjestettävän 3-luokkalaisille. Opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää onko vanhemmilla mielenkiintoa osallistua tulevaisuudessa koulun jälkeisen toiminnan järjestämiseen.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA, TARVE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Työskentelin Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston Minä olen tärkeä -projektin pienryhmätoiminnassa. Ohjasin 7-9 -luokkalaisten poikien pienryhmää säännöllisesti kerran viikossa. Pojille mielekkään toiminnan tarjoaminen ja omanikäisen ryhmän löytäminen oli tärkeässä roolissa työssäni. Pienryhmätoiminnan projektivastaavan kautta päädyin tekemään opinnäytetyöni Perheentalolle. Minulla oli kiinnostus selvittää kuinka nuorten vapaa-ajan toiminta voi vahvistaa heitä sosiaalisesti ja tukea tervettä kasvua sekä kehitystä. Halusin myös kartoittaa miten nuorten vapaa-ajan toiminta voi ennaltaehkäistä korjaavien toimenpiteiden lisääntymistä. Perheentalo toimii Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston yhteydessä, joten opinnäytetyön teon aloittaminen käynnistyi luontevasti. (Joensuun Perheentalo 2014a.)

2.1 Joensuun Perheentalon toiminta

Joensuun Pelastakaa lapset ry on valtakunnallisen Pelastakaa Lapset ry:n jäsenyhdistys (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2014). Pelastakaa Lapset ry on suomalainen järjestö, joka on osa maailmanlaajuisista Save the Children -liikettä. Kansainvälinen Pelastakaa Lapset ry koostuu 29 jäsenestä ja toimii 120 maassa. Valtakunnallisen järjestön

muodostavat 80 paikallisyhdistystä. Järjestö kuvaa itseään poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomaksi kansalaisjärjestöksi. Järjestö on voittoa tavoittelematon. Järjestön pyrkimyksenä on parantaa koko lapsiväestön asemaa ja edistää lapsen edun toteutumista YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti. Tällä viitataan järjestön ammatilliseen työhön, lapsipoliittiseen vaikuttamiseen ja auttamiseen. (Pelastakaa Lapset ry 2014a-d.)

Perheentalo on aloittanut toimintansa vuoden 2013 alusta Raha-automaattiyhdistyksen ja Euroopan aluekehitysrahaston hankerahoituksella. Hankkeiden hallinnoijana on Pelastakaa Lapset ry. Vuoden 2013 lopussa Pelastakaa Lapset ry:n ja Pohjois-Karjalan Martat ry:n Arjenhallinta- ja toimijoiden yrittäjyystaidot Perheentalossa -hanke päättyi. Hankkeen tavoitteena oli edesauttaa Joensuun Perheentalon käynnistymistä, lisätä Perheentalon taloudellista kestävyyttä sekä kehittää talon asiakkaiden ja toimijoiden arjenhallinta- ja yrittäjyystaitoja. Raha-automaattiyhdistyksen Lapsiperheiden arjen tukeminen Perheentalossa -hanke on rahoitettu vuoteen 2016 asti. Hanke muodostuu kolmesta tulostavoitteesta, jotka ovat lasten hyvinvoinnin vahvistaminen, vanhempien ja huoltajien hyvinvoinnin vahvistaminen sekä osallisuuden mahdollisuuksien vahvistaminen. (Joensuun Perheentalo 2014a-c.)

Perheentalon toiminta perustuu ennaltaehkäisevään lastensuojeluun. Toimintaa toteutetaan yhteistyössä Joensuun kaupungin toimijoiden, erilaisten järjestöjen, oppilaitosten sekä yritysten kanssa että vapaaehtoistoiminnan avulla. Työssä keskeistä on vanhemmuuden vahvistaminen ja vanhempien osallisuuden sekä vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen. Perheentalon toiminta täydentää muuta Pelastakaa Lapset ry:n toimintaa lisäämällä lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia. (Joensuun Perheentalo 2014a, c.)

Perheentalon toiminnan lähtökohtana on toimia lasten ja lapsiperheiden kohtaamispaikkana sekä tarjota arjen tukea vanhemmuuteen. Asiakaskunta koostuu lapsista, isistä, äideistä ja muista lapsille läheisistä ihmisistä. Perheentalon toiminta on matalan kynnyksen toimintaa, johon on pyritty luomaan helppous tulla mukaan toimintaan ja jossa pyritään yhteisöllisyyteen myönteisessä ilmapiirissä. Perheentalossa kantavana ajatuksena on toteuttaa varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän toimintaperiaatteen mukaista toimintaa, joka on kaikkien lapsiperheiden saavutettavissa. Keskeisinä toimintoina ovat leikkutilan tarjoaminen lapsille ja olohuoneena toimiminen lapsen muille

perheenjäsenille sekä erilaiset ryhmätoiminnot, koulutukset ja ennaltaehkäisevät neuvontapalvelut. (Joensuun Perheentalo 2014a, c.)

Lapsen edun toteutumista YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti on pyritty edistämään Pelastakaa Lapset ry:n toimesta niin kotimaassa tehtävässä työssä kuin kansainvälisillä ohjelmilla. Suomessa Pelastakaa Lapset ry toimintastrategiakauden 2013- 2014 haasteet liittyvät meneillään olevaan kunta- ja palvelurakenneuudistukseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen tulevaisuudessa. Pelastakaa Lapset ry linjaa toimintaansa Suomessa näin:

”...päämääränä on vaikuttaa lapsiväestön asemaan, lisätä lasten osallisuutta, kuulemista, arvostusta ja kunnioitusta sekä toimia erityisesti niiden lasten hyväksi, jotka eivät saa riittävästi hoitoa ja huolenpitoa omassa kodissaan tai jotka elävät muuten haavoittavissa olosuhteissa.” (Toimintastrategia 2013-2014, 6.)

Pelastakaa Lapset ry:n toimintastrategian 2013-2014 missiona on parantaa sitä tapaa, jolla lapsia kohdellaan Suomessa ja maailmalla sekä saada aikaan välittömiä ja pysyviä parannuksia lasten elämään. Valtaosa Suomessa asuvista lapsista voi hyvin. Lapsiköyhyys, syrjäytyneisyys, lasten ja lapsiperheiden eriarvoisuus, synkät kuntatalouden näkymät ja palvelutarjonta ovat kaikki omalta osaltaan vaikuttaneet eri tavoin pahoinvointiaan oireilevien lasten määrään kasvavasti jo 20 vuoden ajan. Huonovointisuus on kasautuvaa ja paikoin myös ylisukupolvistunut. Maailmalla lasten elinolosuhteita heikentävät perusopetuksen saatavuuden puute, riittämättömät perus- ja sosiaalipalvelut sekä eriarvoisuus puhumattakaan ilmastonmuutoksesta, poliittisesta epävakauksesta, globaalista talouskriisistä, hintojen epävakauksesta ja paikallisista ruokakriiseistä, toistuvista luonnonkatastrofeista ja muista levottomuuksista. Lastensuojelua ja lastensuojelujärjestöjä tarvitaan niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, koska lasten perustarpeiden tyydyttämisessä löytyy puutteita kaikkialla. (Toimintastrategia 2013-2014, 1, 3, 5.) Perheentalolla lapsen oikeuksien edistämiseen on panostettu voimakkaasti. Lapsiperheiden hyvinvointia on tuettu paikallisesti Joensuussa. Palveluita tarjotaan myös laajemmin ympäristökunnille.

2.2 Koulun jälkeinen toiminta

Koulun jälkeisen toiminnan liittäminen osaksi oman Pelastakaa Lapset ry:n paikallisyhdistyksen toimintaa on koettu tärkeäksi esimerkiksi Mikkelissä. Mikkelin Pelastakaa Lapset ry:n toimesta toteutetaan iltapäivätoimintaa 1- (ja 2-) luokkalaisille Mikkelissä. (Mikkelin Pelastakaa Lapset ry 2014.) Valmista mallia 3-luokkalaisille järjestettävästä koulun jälkeisestä toiminnasta ei ole olemassa. Itse en näe sitä esteenä, vaan ennemminkin aiemman toiminnan kehittämisenä ja palvelujen täydentymisenä. Koulun jälkeisen toiminnan järjestäminen ja toteuttaminen sopisi hyvin Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n yhteydessä toimivan Perheentalon toimintaperiaatteisiin.

Perheentalossa koulun jälkeisen toiminnan järjestämisen suunnittelu sai alkunsa, kun todettiin, että laki ei velvoita järjestämään iltapäivätoimintaa 3-luokkalaisille kuten 1- ja 2-luokkalaisille. Iltapäivätoimintaan pääsemisen ei pitäisi olla ikäsidonnaista. Toimintaan pitäisi olla mahdollisuus päästä kaikkien, jotka tarvitsevat iltapäivätoimintaa ja joilla ei ole koulupäivän päätyttyä huolehtijaa kotona. (Iltapäivätoiminta 2013-2014.)

Haasteeseen ovat omalta osaltaan vastanneet kolmannen sektorin toimijat, seurakunnat ja muut organisaatiot. Kyseiset toimijat järjestävät iltapäivätoimintaa ja iltapäiväkerhoja, joissa huomioidaan myös 3-luokkalaiset. Esimerkiksi Keuruun 4H-yhdistys järjestää 1.-3.-luokkalaisille suunnattua iltapäivätoimintaa. Toiminnan tarkoituksena on olla avuksi vanhemmille lapsen hoidossa ja näin turvata lapsen iltapäiväaika, jolloin hän olisi muuten yksin kotona. (Keuruun 4H-yhdistys 2014.) Seurakunnista esimerkkinä on Kuoreveden alue seurakunnan iltapäiväkerho, joka on tarkoitettu 1.-3.-luokkalaisille. Toiminta tarjoaa koululaisille tutun ja turvallisen paikan koulupäivinä. (Jämsän seurakunta 2014.)

Kolmannen sektorin lisäksi iltapäivätoimintaa järjestävät myös koulut. Toimintaa on sekä pojille että tytöille, ja sitä on tarjolla eri aikaan päivästä. Toiminta ei kuitenkaan palvele kaikkia vanhempia ajallisesti. Osa vanhemmista tarvitsee lapsen hoitoa, kunnes pääsevät työstä. Nämä vanhemmat eivät hyödy kerhosta, joka alkaa vasta klo 17. Esimerkiksi Ylivieskan seurakunta järjestää varhaisnuorille erilaisia kerhoja. Suurin osa kerhoista alkaa kello 17 (Ylivieskan seurakunta 2014).

Osa koulun tarjoamista kerhoista alkaa aikaisemmin iltapäivällä, jolloin vanhemmat voivat viedä lapsensa sinne. Näin erityisesti silloin, kun omalla paikkakunnalla ei ole tarjolla lakisääteistä iltapäivätoimintaa tai iltapäiväkerhoja. Kerhotoimintaa on esimerkiksi Härmälän koululla tarjolla 1.-6.-luokkalaisille. Siellä järjestetään käsityö- ja korukerho 2.-4.-

luokkalaisille ja näytelmäkerho 3.-6.luokkalaisille, jotka molemmat alkavat klo 15. (Kerhotoimintaa 1.-6.-luokkalaisille lukuvuonna 2013-2014.)

Iltapäivätoimintaa ja kerhotoimintaa on tarjolla liian niukasti. Tästä johtuen kerhopaikkoja ei riitä kaikille tarvitseville. Kukaan ei ole määrittänyt kuinka isolle määrälle lapsia toimintaa tulisi järjestää, eikä varsinkaan sitä kenen toimesta. Esimerkiksi Joensuussa Pielisensuun kirkolla on tarjolla Pikkukokit –kerho 1.-3.-luokkalaisille sekä Hukanhaudan seurakuntatalolla Kokkikerho A 2.-4.-luokkalaisille. Molemmat kerhot täyttyvät kerholaisista nopeasti. (Joensuun ev.lut. seurakuntien nuorten ja alakouluikäisten kohtaustapaikka 2014.) On sattumanvaraista kuka lapsista pääsee mukaan toimintaan niin kauan kuin toiminta ei ole lakisääteistä. Kerhoihin ja muuhun vastaavaan toimintaan pääseminen muiden kuin 1.-2.-luokkalaisten kohdalla riippuu paikkakunnasta ja siellä tarjolla olevan toiminnan määrästä.

3 TEORIAT KOULUN JÄLKEISEN TOIMINNAN TAUSTALLA

Tutkimukseni kohderyhmänä ovat keskilapsuutta elävät 3-luokkalaiset koululaiset. Keskilapsuus käsittää 7-12 -vuotiaat lapset. Ikäkauteen liittyvät kehityksen piirteet ja vaiheet kertovat, mikä kohderyhmän lapsille on tyypillistä ja antavat viitteitä siitä, miten lasten kehitystä voisi tukea. Keskilapsuuteen kuuluvia kehityspiirteitä ovat fyysinen, älyllinen, tunne-elämällinen, sosiaalinen ja moraalis-eettinen kehitys sekä kädentaitojen kehittyminen. (Pulkkinen 2002, 105-118.) Toiminta palvelee parhaiten sekä lapsen että perheen yksilöllisiä tarpeita, kun se suunnitellaan ikäkaudelle olennaisten kehityksen vaiheiden kautta.

3.1 Keskilapsuuden kehityksen vaiheet

Lapsen kehittyminen aikuiseksi on prosessi, johon vaikuttavat perinnölliset ja ympäristölliset tekijät sekä vuorovaikutuksellisuus. Lapsi rakentaa omaa käsitystään itsestään ja ympäristöstään omalla ainutlaatuisella tavalla. Jokainen lapsi on erilainen omine luonteenpiirteineen ja vahvuuksineen. Lapsen tarpeisiin ja toiveisiin tulee vastata yksilöllisesti. (Vilén ym. 2006, 12.)

3.1.1 Fyysinen kehitys

Viimeaikaisten tietojen mukaan lapset, jotka ovat yksin kotona koulun jälkeen, eivät lähde oma-aloitteisesti ulos liikkumaan. Lapset ovat kotona, kavereidensa luona tai kerääntyvät keskuksiin. Tällaisissa tapauksissa liikunnan harrastamisen aloittaminen tai säännöllinen liikkuminen voi vaatia aikuisten tukea, kehotuksia ja organisointia. Lasten monipuolisia liikuntamahdollisuuksia ei myöskään tueta riittävästi. Kotipihojen lisäksi koulujen pihat ja asuinalueiden tilat ovat usein puutteellisia lasten monipuolisen liikunnan ja toimintojen valvonnan kannalta. Riittämätön valvonta voi saattaa lapset alttiiksi onnettomuuksille. Esimerkiksi poikien tapaturmat ovat Suomessa muihin Pohjoismaihin verrattuna hyvin yleisiä. (Pulkkinen 2002, 106-107.) Koulun jälkeen järjestettävässä liikuntapainotteisessa kerhossa tai toiminnassa lapsella olisi mahdollisuus harrastaa liikuntaa valvonnan alla ja saada tukea itselleen mielekkään liikuntaharrastuksen löytämiseen.

Fyysinen kehitys on terveyden perusta. Kehityksessä voi esiintyä puutteita epäterveellisten elämäntapojen takia, joihin katsotaan esimerkiksi liikunnan riittämätön saanti kasvavan elimistön tarpeisiin, epäsäännölliset ruokailutottumukset ja liian lyhyeksi jäävä uni. Nuoren sukupolven terveyttä uhkaavat myös varhain alkava tupakointi, alkoholinkäyttö ja huumeet. Myönteiset asenteet päihteiden käyttöä kohtaan, väsymyksen tunne, nukkumisvaikeudet ja onnettomuuksien määrä ovat yhteydessä koululaisen yksin viettämien tuntien määrään. Tämä viestii koululaisten tarpeiden huomioonoton puutteellisuudesta. (Pulkkinen 2002, 106-107.) Koulun jälkeen järjestettävällä liikuntapainotteisella kerholla tai toiminnalla saataisiin sekä koululaisten yksin vietettyä aikaa lyhyemmäksi, että tarjottua lapsen normaalin fyysisen kehityksen vaatimaa monipuolista liikuntaa. Liikunta tukee lapsen niin fyysistä kasvua kuin minäkäsityksen kehitystä (Pulkkinen 2002, 107).

3.1.2 Älyllinen kehitys

Kaisa Aunolan (2001) tutkimuksesta käy ilmi, että hyvin menestyvät lapset uskovat itseensä ja kykyynsä selviytyä esimerkiksi vaativimmistakin koulutehtävistä. Tämä lisää heidän aktiivisuuttaan ja sitkeyttä vaikeuksien kohtaamisessa. Epäonnistumisen pelko, yritteliäisyyden ja sitkeyden puute olivat tyypillisempiä heikoimmin menestyville lapsille. (Pulkkinen 2002, 109.)

Lapsen menettäessään uskonsa omiin mahdollisuuksiinsa selviytyä esimerkiksi jostakin koulutehtävästä tai oppimistilanteesta, hän alkaa keskittyä tehtävän kannalta epäolennaiseen puuhailuun sekä oppitunnin häiritsemiseen. Kohdatessaan vaikeuksia on vaarana, että lapsi vetäytyy tai passivoituu. Lasten ikävystyminen näkyy levottomuutena, turhautumisena ja kouluhaluttomuutena. (Pulkkinen, 109-110.) Koulun jälkeen järjestetty toiminta voi tarjota lapselle mahdollisuuden omien vahvuuksien löytämiseen ja itseluottamuksen lisäämiseen. Hyvä itsetunto ja minäkuva auttavat välttämään riskikäyttäytymistä. Usko itseensä ja onnistumisen kokemukset edistävät myös lasten osaamista ja uuden oppimista.

3.1.3 Tunne-elämän kehitys

Keskilapsuudessa lapsi on vastaanottavainen suulliselle kerronnalle ja mielikuvien muodostumiselle. Mielikuvat tukevat tunne-elämän kehitystä ja tunteiden käsittelykykyä, edistävät moraalisen tajun kehitystä ja suojaavat lasta. Kuvitelmiä avulla lapsi selviytyy erilaisista vaikeuksista ja pakenee painostavaa todellisuutta, kuten Furman (1997) on kuvannut. (Pulkkinen 2002, 111.)

Mielikuvamaailman kehittyminen voi jäädä heikoksi niillä lapsilla, joilla esimerkiksi television katselu on ollut suuremmassa roolissa kuin heille luettujen satujen määrä. Television kuvat eivät johda omien mielikuvien muodostukseen samalla tavoin kuin kerronta tai satukuunnelmat. Suomessa ikäkauteen sopivien televisio- ja radio-ohjelmien vähäisyydestä huolimatta lapset käyttävät aiempaa enemmän erilaisia medioita päivän aikana. Alakoululainen on samaan aikaan aktiivinen tiedon etsijä, innostunut lukija, pelaaja sekä television ja tietokoneen käyttäjä. (Pulkkinen 2002, 111; Salokoski & Mustonen 2007, 22.)

Lapsen ymmärrys ja kyky tulkita televisiota ja mediaa ovat suhteessa hänen kognitiiviseen ja psykologiseen kehityksen tasoonsa. Alakouluikäinen lapsi tulkitsee tapahtumien laajuuden ja sisällön Fremotin ym. (2005) mukaan vielä hyvin konkreettisella tasolla, mikä lisää median riskikäyttöä. Väärin käytettynä media voi sekoittaa lapsen perustunteet ja vaikuttaa negatiivisesti lapsen tunne-elämän kehitykseen. Mediassa esiintyvät voimakkaat visuaaliset esitykset voivat aiheuttaa lapsille erilaisia pelkoja ja unihäiriöitä, ohjelmien väkivalta turtumista ja vahingollisten mallien sekä asenteiden syntymistä. Pornografiset aineistot voivat johtaa myöhemmin seksuaalisen kehityksen erilaisiin pulmiin. (Pulkinen 2002, 111; Salokoski & Mustonen 2007, 25, 53.)

Lasten kyky mediaviestien tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen sekä tunteiden hallitsemiseen kehittyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Mediataitojen kehittyminen vaatii aikaa, kypsymistä ja kokemusta. Mediaa koskevan hallinnan tunteeseen pääseminen ja minäpystyvyyden saavuttaminen edellyttävät sitä, että lapsen kanssa käsitellään mahdollisia mediankäyttöön liittyviä riskejä avoimen keskustelun avulla ja työstämisen kautta. Mediakasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen medialukutaitoa ja ehkäistä riskejä. Aikuisen tuki on aina tarpeen, sillä esimerkiksi sensuuri ja tekniset suodatinohjelmat on havaittu Buckinghamin ym. (2004) tutkimuskatsauksen myötä kovin puutteellisiksi mediakasvatuksen ja mediasuojelun välineiksi. Mediakasvatusta voidaan toteuttaa esimerkiksi kuntien, kansalaisjärjestöjen ja seurakuntien yhteistyössä järjestettävään mediakasvatukseen painottuvan iltapäiväkerhotoiminnan avulla. Toiminnan ohjaamiseen tulisi palkata mediakasvatukseen perehtyneitä ohjaajia. (Salokoski & Mustonen 2007, 10, 23-25, 139, 141.)

Yksinäiset lapset saattavat hakea mediasta korvaavia sosiaalisia suhteita, kun niistä on pulaa reaalielämässä. Suomalaisista lapsista kaksi kolmesta kokee vanhempansa kiireiseksi ja neljäsosa, että he ovat liikaa yksin eikä heitä kuunnella. Keskilapsuudessa koettu yksinäisyys ja turvattomuus voivat aiheuttaa tunne-elämän ongelmia ja johtaa esimerkiksi masennukseen. Masennus näkyy väsymyksenä, haluttomuutena ja eristäytymisenä muista. Monet lapset elävät ilman psyykkistä turvaa keskellä arkipäivää ja heiltä odotetaan sekä itsenäisyyttä että vastuun kantamista liian varhain. (Pulkinen 2002, 112; Salokoski & Mustonen 2007, 141.) Iltapäiväkerhotoiminta tarjoaisi lapsille mahdollisuuden myös tavata muita lapsia ja saada aikuisten läsnäoloa ja ohjausta.

3.1.4 Sosiaalinen kehitys

Keskilapsuudessa ikätoverit ja ystävyysuhteet alkavat saada entistä suuremman merkityksen. Ystävyysuhteet ovat intensiivinen kahdenkeskeinen ja vastavuoroinen ihmissuhde, jolle on ominaista sitoutuminen ja molemmanpuoleinen kiintymys. Läheiset ystävät ovat lapselle tärkeä emotionaalinen turvaverkko ja tuen lähde. Ystävyysuhteet vahvistavat yhteistyötaitoja ja vuorovaikutuksellisen herkkyydenkehittymistä. (Poikkeus 1995, 123.)

Yhteenkuuluvuus vahvistaa lapsen perusturvallisuuden tunnetta. Lapsi tarvitsee yhteisön, jossa hän voi toimia muiden hyväksi, kokee olevansa tärkeä ja saa muilta hyväksymistä sekä tunnustusta. Kuuluminen ryhmään vahvistaa lapsen itsekunnioitusta. Itsekunnioitus syntyy, kun lapsi saa kokea onnistumista ja toisten ihmisten arvontoa itseään kohtaan. Ryhmän jäsenenä oleminen opettaa lapselle omien tavoitteiden sovittamista ryhmän tavoitteisiin, työnjakoa sekä toimintatapojen ja sovittujen sääntöjen kunnioitusta. Ryhmässä lapsi oppii toimimaan eri rooleissa ja jakamaan onnistumisen ilon sekä epäonnistumisen tuottamia pettymyksen tunteita. (Pulkinen 2002, 112-113; Poikkeus 1995, 122.)

Itsetunto, minäkuva ja oma identiteetti rakentuvat vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa oleminen opettaa lapselle omien tunteiden ilmaisua ja säätelyä. Lapsi alkaa ymmärtää omia ja muiden tunteita, sekä oppii sovittamaan omia tarpeita toisten ihmisten tarpeisiin. Ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa ja toisen näkökulman ymmärtämisessä lapset tarvitsevat vielä aikuisen tukea. Ilman lasten tarvitsemää aikuisen ohjausta ja riittävää vuorovaikutusta esimerkiksi ikätovereiden kanssa on vaarana, että lapsi jää egosentriselle, itsekeskeiselle tasolle. Lapsen normaaliin sosiaaliseen kehitykseen tarvitaan mahdollisuutta olla myös yksin voidakseen lujittaa sisäistä maailmaansa. Sen täytyy kuitenkin tapahtua turvallisesti, kuuloetäisyydellä aikuisista. (Pulkinen 2002, 113; 19; Poikkeus 1995, 122.)

Sosiaalista kehitystä uhkaa sosiaalisten taitojen heikkous tai sosiaalinen kyvyttömyys, joka voi ilmetä eristäytymisenä, omiin oloihinsa vetäytymisenä, asioiden salailuna, surullisuutena, liiallisena riippuvuutena, huonommuuden tunteiden kokemisenä ja erilaisina sosiaalisina ongelmina. Sosiaalisen kyvyttömyyden syynä voi olla yhteisön torjunta, kun lapsi on esimerkiksi suljettu jonkun leikin ulkopuolelle tai lukuisista yrityksistä huolimatta lasta ei ole otettu ryhmään mukaan. Syrjäytyminen voi tapahtua myös lapsesta itsestään

lähtevästä vetäytymisestä vuorovaikutustilanteissa. Sosiaalinen kyvyttömyys voi johtua lapsen omasta oppimiskyvyttömyydestä, heikentyneestä käsityksestä itsestään tai aikuisten puutteista toimia esimerkkinä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. (Pulkinen 2002, 111; Huhtanen 2005, 13,14,19.)

Kehityksen puutteiden korjaamisen sijaan on tärkeää panostaa ennaltaehkäiseviin toimintatapoihin lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittämiseksi. Sosiaalinen kompetenssi on yksilön kykyä käyttää henkilökohtaisia ja ympäristössään läsnä olevia resursseja saavuttaakseen haluamiaan henkilökohtaisia ja sosiaalisia tavoitteita, kuten esimerkiksi ystävyyssuhteita. Sosiaalisen kompetenssin mahdollistavia sosiaalisia taitoja ovat esimerkiksi kyky yhteistoimintaan ja selkeään kommunikaatioon, empaattisuus, asertiivisuus ja tunteiden sovelias ilmaisu. Tilanteeseen sopivien sosiaalisten strategioiden valinta edellyttää sosiokognitiivisia taitoja. Näitä ovat esimerkiksi kyky tehdä tarkkoja ja oikeaan osuvia havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista sekä kyky ennakoida ja arvioida oman käyttäytymisen seuraamuksia. (Huhtanen 2005, 19; Poikkeus 1995, 126-127.)

Lapsen sosiaalisten taitojen tukemisessa olennaista on ikätasolle ominaisten taitojen ja yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen sekä motivaation ja positiivisen minäkuvan vahvistaminen. Sosiaalista vuorovaikutusta edesauttaa avoin ja luottamusta herättävä ilmapiiri. Ystävyyssuhteiden puuttuminen ja pitkäaikaiset hyljeksinnän kokemukset ovat todellisuutta monille lapsille. (Huhtanen 2005, 19; Poikkeus 1995, 137-138.) Koulun jälkeinen toiminta antaa lapsille mahdollisuuden sosiaaliseen vuorovaikutukseen, sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja minäkuvan vahvistamiseen. Toiminnasta lapsilla on mahdollisuus saada uusia ystäviä sekä kokea tulevansa hyväksytyksi niin omana itsenään kuin osaksi ryhmää. Lapsi saa tarvittaessa myös aikuisten tukea ja ohjausta.

3.1.5 Moraalis-eettinen kehitys

Keskilapsuudessa merkittäviä kehitystehtäviä on moraalinen kehitys ja moraalinen järkeily sekä käsityksen muodostuminen oikeasta ja väärästä. Moraalisen arvioinnin kehitys kytkeytyy roolinottokyvyn kehitykseen, mikä 8-10-vuotiailla tarkoittaa sitä, että asettamalla itsensä toisen asemaan lapsi voi arvioida hänen tarkoituksiaan, tunteitaan ja toimintaansa. (Pulkinen 2002, 114.)

Moraalisen kehityksen perustana on sosiaalinen vuorovaikutus ympäristön kanssa. Tämä merkitsee sitä, että lapsella tulee olla mahdollisuuksia vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa ja että häntä tulee ohjata roolinottoon. Roolinotto tarkoittaa asioiden näkemistä toisen kannalta. Asioiden katsominen lapsen näkökulmasta vaatii myös aikuiselta roolinottoa ja se on kuvattava heille joskus konkreettisesti, mikä käy hyvin ilmi seuraavasta esimerkistä:

”Koulukiusatun lapsen äiti lähestyi kiusaajan vanhempia ja yritti puhua heidän kanssaan lapsensa ongelmasta. Nämä torjuivat lähestymisen ylimielisesti sanoen, että se nyt on sellaista koulupoikien maailmaa. Kiusatun äiti tokaisi siihen: ”Kuvittele itse, että työtoverisi pieksäisivät sinut töistä lähtiessäsi ja veisivät rahasi. Pitäisitkö sitä vain aikuisten työelämään kuuluvana ilmiönä? Menisitkö ilmielin töihin seuraavanakin päivänä?”

Hoffman on osoittanut, että vanhemmat, jotka säännöllisesti painottavat toisten tarpeita ja tunteita kasvattavat moraalisesti kypsempiä lapsia. Aikuisten oma esimerkki opettaa lapsia näkemään tilanteita toisen ihmisen kannalta. Lapset oppivat ymmärtämään toisen tarpeita ja toiveita sekä oman käyttäytymisen seuraukset. Lapset, jotka eivät saa aikuiselta riittävästi ohjausta roolinottoon voivat jäädä egosentriselle tai alkeellisen roolinoton tasolle aikuisikään asti. Kehotusten, kieltojen ja palautteen avulla lapsi oppii käyttäytymisensä säätelyä sekä sen arviointia suhteessa johonkin odotukseen. Lapsella tulee olla oikeus ja mahdollisuus myös erehtyä ja tulla silti hyväksytyksi. Tähän tarvitaan asioista sopimista, anteeksiantoa ja unohtamista. (Pulkinen 2002, 115-116.)

Kodin lisäksi ohjausta roolinottoon voi saada myös muualla. Monien ennaltaehkäisevien toimintatapojen avulla pyritään turvaamaan lapsen normaali ja terve kehitys, johon sisältyy kunkin ikäkaudelle vaatimien taitojen harjoittamista ja tarvittava määrä aikuisen ohjausta. Esimerkiksi koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa lapsella on mahdollisuus harjoitella roolinottoa toisten lasten kanssa ja tarvittaessa saada siihen aikuisilta ohjausta.

3.1.6 Kädentaitojen kehittyminen

Teknisen kehityksen myötä kädentaitojen rappeutuminen on viime vuosisadan aikana edennyt nopeasti. Lasten mahdollisuudet oppia taitoja kaupungistuneessa yhteiskunnassa ovat kaventuneet verrattuna maatalousvaltaiseen yhteiskuntaan. Jokainen uusi taito lisää lapsen vastuunottoa ja opettaa itsenäisyyttä. Lapsi omaksuu uusien taitojen myötä vapaa-

ajan vieton sisältöjä, juurtuu kulttuuriin ja saa omanarvontuntoa. Kiinnostava tekeminen saa aikaan ahkeruutta, innokkuutta ja motivoitumista erilaisiin asioihin. Toiminnan pariin hakeutuminen voi olla kuitenkin haastavaa sellaisille lapsille, joilla ei ole kokemusta siitä, mitä iloa taitojen omaamisesta ja hankkimisesta voi saada. (Pulkkinen 2002, 117-118.)

Tyhjien kotien ja yksinäisten iltapäivien sijasta lapsella pitäisi olla mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen. Olisi hyvä, jos lapsen ympärillä voisi vanhempien lisäksi olla osaavia ja turvallisia aikuisia, joiden toimintaa he saisivat seurata ja joiden ohjauksessa lapset pystyisivät kokeilemaan omia taitojaan. Ajankäytön mielekkyys heijastuu elämisen motivaatioon. Ympäristön vaikutuksella on merkittävä rooli siinä, miten lapsi tuntee suoriutuvansa erilaisista tehtävistä. Kiitos ja tunnustus synnyttävät menestymisen kokemuksia, kun taas epäonnistuminen luo negatiivista minäkäsitystä. (Pulkkinen 2002, 117-118.) Ennaltaehkäisevien toimintatapojen tarkoituksena on vahvistaa lapsen minäkuvaa ja auttaa löytämään omat vahvuudet. Koulun jälkeisessä toiminnassa lapsella on mahdollisuus löytää itseään kiinnostavat asiat ja päästä kokeilemaan aikuisten ohjauksessa erilaisia taitoja. Uudet omaksutut taidot voivat vahvistaa omanarvontuntoa ja saada aikaan menestymisen kokemuksia. Opetetut taidot saattavat jäädä myös pysyviksi voiman ja ilon lähteiksi lapsen elämään.

3.2 Ennaltaehkäisevän työn merkitys

Lasten hyvinvointiin ovat vaikuttaneet viime vuosikymmeninä monet yhteiskunnalliset muutokset, joista osa on globaaleja ja osa suomalaiselle yhteiskunnalle erityisiä. Useimmat muutoksista ovat jatkuvia eikä niiden loppua ole näkyvissä. Muutokset ovat luoneet tarpeen lastensuojelulle ja jopa sen kuormittumiselle, mutta ennen kaikkea ennaltaehkäisevälle työlle. Yhteiskunnallisten muutosten tuloksena lapsilta ja nuorilta odotetaan yhä varhemmin kykyä valintoihin ja itsenäiseen vastuun kantoon, mutta myös vanhemmille asetetut vaatimukset ovat kasvaneet. Hyvä lapsuus voi olla uhattuna, kun vanhemmat eivät osaa tai eivät jaksa tukea lastaan. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 25,27.) Erityisesti apua tarvitaan jo ennen ongelmien kasaantumista, kun asioiden suunta on vielä muutettavissa suhteellisen kivuttomilla ja pehmeillä toimintatavoilla kuten esimerkiksi koulun jälkeisen toiminnan avulla. Koulun jälkeisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa tulisi ottaa huomioon yhteiskunnalliset muutokset, jotta saataisiin toiminnasta tarkoituksenomaista.

Lapsi varttuu samanaikaisesti yhä useammassa rinnakkaisessa kehitysyhteisössä, joiden kesken tulisi osata ja jaksaa rakentaa kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan lasten ja nuorten palvelujen ammattihenkilöiden henkilökohtaisen vastuun sekä velvollisuuden tiedostamista lasten kasvatuksesta omassa yhteisössään ja vanhemmuuden sekä kotikasvatuksen tukemisessa. Uusi merkittävä kasvattaja vanhempien ja muiden läheisten aikuisten rinnalle on muodostunut mediasta eli internetistä, pelimaailmasta, televisio-ohjelmista ja elokuvista. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 25-26, 30.) Tänä päivänä on osattava hyödyntää eri medioita perinteisten työmuotojen rinnalla lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä. Parhaaseen lopputulokseen pääsemiseksi on pysyttävä niin sanotusti kehityksen mukana ja uskallettava tarttua ennakkoluulottomasti uusiin toimintatapoihin. Median käytön opetteleminen ja hyödyntäminen on suositeltavaa myös esimerkiksi koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa.

Lapsi-ikäluokkien väestöosuuden vähentyessä yhteiskunnassa lapsiperheiden sekä lasten painoarvo on laskenut, ja painopiste on siirtynyt työikäiseen sekä ikääntyvään väestöön. Esimerkiksi viime vuosien palvelurakennemuutos on keskittynyt lähes kokonaan sosiaali- ja terveyspalveluihin, joiden painopisteenä on ikääntyvä väestö. Lasten kannalta tärkeimmät palvelut on sivuutettu, vaikka lapsiperheiden sekä lasten lukumäärä ja siihen perustuva tuen tarve ovat 2000-luvulla pysyneet vähintään ennallaan. Vielä 1900-luvulla lapsiperheiden ja lasten tulonsiirrot ja palvelut nähtiin investointeina tulevaisuuteen. Lasten ja perheiden tulonsiirtojen ja palvelujen kustannuksia tulkitaan valtionhallinnossa ja kunnissa kulutusmenoiksi, joiden leikkaamisen vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja kansantalouden tulevaisuuteen ei osata ennakoida. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 25.) On hälyttävää, miten lapsen kannalta tärkeistä palveluista ollaan valmiita tekemään leikkauksia, vaikka tiedetään, että korjaavat toimenpiteet maksavat moninkertaisesti enemmän kuin esimerkiksi ennaltaehkäisevän työn muodot. Ennaltaehkäisevän työn muotoihin kuuluu esimerkiksi koulun jälkeinen toiminta.

Vaikka enemmistö saa kokea hyvän lapsuuden niin toistaiseksi melko pieni, mutta kasvava vähemmistö voi pahoin. Vanhempien hallitsematon päihteiden käyttö, naisten alkoholin käytön lisääntyminen ja huumeiden käytön yleistymisen uhkaavat hyvää lapsuutta. Lapsiperheiden eriarvoisuus, toimeentulovaikeudet ja vakava lapsiköyhyys ovat myös lisääntyneet. Perheen köyhyys rajoittaa kulutushyödykkeiden hankkimista ja lasten

harrastuksiin osallistumista. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 25.) Ennaltaehkäisevän työn ilmaiset palvelut kuten esimerkiksi koulun jälkeinen toiminta voivat olla välttämättömiä vähävaraisille perheille. Palvelut voivat auttaa perheitä pysymään kiinni yhteiskunnan rakenteissa ja edistävät sekä vanhempien että lasten hyvinvointia.

Monien lapsiperheiden tukiverkot ovat heikentyneet. Kaupungistumisen tuoma muutos asuinolosuhteissa ja muuttaminen on etäännyttänyt sukupolvia toisistaan. Suvun merkitys lapsiperheen tukena ei ole enää niin suuri kuin ennen. Toistuvat muutot estävät kiinteiden naapurisuhteiden kehittymistä. Yhä useammat lapset varttuvat vaihtuvien vanhemmuuksien sekä sisarussuhteiden ympärillä, ja monen lapsen kulttuuriset juuret ovat muualla kuin Suomessa. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 25-26.)

Monikulttuuriset ja uusioperheet eivät automaattisesti tarkoita ongelmia, vaikka muuttuvat tilanteet vaativat usein sopeutumista ja joissakin tapauksissa avun saantia. Kaikilla lapsilla ei ole ystäviä tai he eivät saa tarpeeksi huomiota aikuisilta, ja jäävät siten yksin mieltä askarruttavien asioiden kanssa. Esimerkiksi koulun jälkeisen toiminnan kautta lapsi pääsee vuorovaikutukseen niin toisten lasten kuin aikuisten kanssa ja saa tuntea jälleen kuuluvansa johonkin ryhmään. Ennaltaehkäisevät palvelut voivat olla tärkeitä lapselle uusien ihmissuhteiden solmimisen ja niiden ylläpitämisen kannalta.

Perheen tulevaisuuden ennusteen huononeminen on yhteydessä riskitekijöiden määrään. Perheessä, jossa on kasautuneita ongelmia, on vaarana lapsen näköalattomaan elämäntapaan sosiaalistuminen ja ongelmien ylisukupolvinen siirtyminen. Pahoinvointiongelmiin ja riskiolosuhteiden kasautuminen samoille perheille ja lapsille on kasvussa. Ennaltaehkäisevän toiminnan kautta lapsella ja vanhemmilla on mahdollisuus saada tukea ennen kuin ongelmat alkavat kasaantua. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 27.) Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen, joihin lukeutuu myös koulun jälkeinen toiminta, ehkäisevät syrjäytymistä ja edistävät lasten sekä nuorten hyvinvointia.

3.3 Sosiaalinen vahvistaminen

Ennaltaehkäisevän työn ytimeksi voidaan käsittää sosiaalinen vahvistaminen. Sosiaalista vahvistamista on varhainen puuttuminen, elämän nivelvaiheiden tunnistaminen, korjaavat toimet ja moniammatillinen työ. Toimintamuotoihin kuuluu niin yksilötyö kuin pienryhmät,

ryhmätoiminta ja toiminta erilaisten yhteisöjen kanssa. (Mehtonen 2011, 13, 22.) Työtä tehdään eri-ikäisten kanssa. Alakouluikäisille toteutetaan esimerkiksi koulun jälkeistä toimintaa.

Sosiaalisesti vahvistavaa työtä ovat tehneet sekä ammattilaiset että vapaaehtoiset. Toimintaa toteutetaan kokonaisvaltaisella elämänhallinnan tukemisena. Sosiaalisen vahvistamisen katsotaan tuottavan ehyttä ja rakentavaa tulevaisuutta lapsen ja nuoren elämässä. Ydinosaamista on toisen kohtaaminen, kuunteleminen, kysyminen ja keskustelun taidot. (Lundbom & Herranen 2011, 11; Mehtonen 2011, 13; Saaristo 2011, 72.) Koulun jälkeinen toiminta tarjoaa lapselle mahdollisuuden aikuisen tukeen ja omien vuorovaikutustaitojen kehittämiseen samanikäisten lasten kanssa. Toiminta edistää hyvinvointia ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä vahvistaa lapsia sosiaalisesti ja auttaa kiinnittymään tulevaisuudessa paremmin yhteiskuntaan.

Sosiaalisessa vahvistamisessa yksilö- ja yhteisötaso kulkevat käsi kädessä. Erilaiset yhteisöt voivat lisätä yksilön hyvinvointia. Hyvinvoiva yksilö saattaa aktiivisesti osallistua erilaisten yhteisöjen toimintaan ja tuntea itsensä niiden jäseneksi. (Lundbom & Herranen 2011, 6) Aktiivisuus ja hyvinvointi on yhteydessä siihen kuinka vahva yksilö on sosiaalisesti. Yksilöä voidaan vahvistaa sosiaalisesti esimerkiksi koulun jälkeisen toiminnan avulla.

Sosiaalisen vahvistamisen ymmärrykseen kuuluu myös syrjäytymiseen liittyvän käsitteen käsittäminen. Suomessa syrjäytymisestä on puhuttu ainakin 1980-luvulta lähtien, mutta se yhä nähdään Moision (2000) mukaan enemmän äärimmäisemmäksi huono-osaisuudeksi kuin muualla. Syrjäytymisellä tarkoitetaan pitkäaikaisen ja uusiutuvan työttömyyden lisäksi sosiaalisten siteiden heikkoutta, kuten perhesuhteiden murtumista ja sosiaalista eristäytymistä. Syrjäytymisen riskitekijät, joihin luetaan biologiset, psykologiset ja sosiaaliset tekijät, ovat toisiinsa nähden ehdollisia. Hyvissä ympäristöolosuhteissa eivät kielteisesti vaikuttavat syyt riitä aiheuttamaan samoja haitallisia seurauksia kuin huonoissa. (Notkola ym. 2013, 55, 61; Mehtonen 2011, 18.) Sosiaalisen vahvistamisen avulla pyritään saamaan lapsen negatiivisesti vaikuttavien tekijöiden kierre katkaistua ja antamaan hänelle mahdollisuus hyvään ja normaaliin elämään. Sosiaalista vahvistamisen toimintamuotoja ovat muuan muassa ryhmätoiminta, johon lukeutuu esimerkiksi koulun jälkeinen toiminta.

Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevien selvitysten mukaan 1990-luvulla kunnissa säästettiin lasten, nuorten ja perheiden palveluista. Tämän jälkeen leikkaukset ovat näkyneet korjaavien palveluiden tarpeen kasvuna. 2000-luvulla valtiollista ohjausta on vahvistettu suosituksilla ja kuntia sitovilla säädöksillä, joiden tarkoituksena on pyrkiä vahvistamaan varhaista puuttumista. (Notkola ym. 2013, 77.) Varhainen puuttuminen on sosiaalista vahvistamista. Varhaista puuttumista tulee tehdä tavalla, joka vahvistaa lasta sosiaalisesti ja auttaa pysymään yhteiskunnan rakenteissa kiinni. Sosiaalisesti vahva lapsi voi hyvin ja tuntee itsensä jonkun tai useiden eri ryhmien tai yhteisöjen jäseneksi. Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi koulun jälkeen kokoontuva ryhmä tai kerho.

Mahdollisuuden yhteisöön kiinnittymiseen erilaisissa elämäntilanteessa oleville ihmisille tarjoavat myös järjestöt. Järjestöjen työ sisältää monia sosiaalisen vahvistamisen elementtejä. Toiminta on sosiaalisesti vahvistavaa ja sosiaalista pääomaa lisäävää. Jokaisella on mahdollisuus osallistua ja toimia tärkeiksi kokemiansa asioiden puolesta. Vuorovaikutus ja yhteinen toiminta tuottavat monia hyvinvointivaikutuksia. Toiminnan myötä yksilö voi tuntea itsensä arvokkaaksi ja tarpeelliseksi. Osallistuminen kiinnittää ihmisiä myös yhteiskuntaan ja ehkäisee syrjäytymistä. (Notkola ym. 2013, 139; Seppälä 2011, 162; Kemppi & Kittilä 2011, 165.) Esimerkiksi Joensuussa Pelastakaa Lapset ry ja sen yhteydessä toimiva Perheentalo tarjoavat kansalaisille mahdollisuuden osallistua erilaiseen toimintaan.

Erilaiset järjestöt ovat jo kauan toimineet nuorten parissa ja tukeneet heidän osallisuutta. Nuorten ongelmiin vastaamisessa järjestöjen työllä ja niiden lukuisilla projekteilla on ollut merkittävä ja tarpeellinen osuus yhteiskunnassa. Vaikka tässä yhteydessä ja myöhemmin puhutaan pelkästään nuorista, niin se ei tarkoita sitä, ettei erilaisilla järjestöillä olisi toimintaa myös lapsille. Monet järjestöt tarjoavat erityispalveluita sekä lapsille että nuorille. (Notkola ym. 2013, 139.) Esimerkiksi Joensuussa Pelastakaa Lapset ry tarjoaa syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ja nuorille erilaista pienryhmätoimintaa.

Kansalaisten hyvinvoinnin tukemiseen ja ylläpitämiseen tarvitaan kaikkia yhteiskunnan sektoreita. Tämä edellyttää sekä kuntien ja järjestöjen välisen, että järjestöjen keskinäisen yhteistyön lisäämistä. Vuonna 2007 järjestöt tuottivat yhteensä 18 % kaikista sosiaalipalveluista. Toiminnallaan järjestöt ovat pyrkineet täydentämään ja kehittämään julkisen järjestelmän palveluja. (Notkola ym. 2013, 138,139.) Esimerkiksi tällä hetkellä lakisääteistä iltapäivätoimintaa on tarjolla 1.-2.-luokkalaisille. Vanhemmille toteutetun

kyselyn tulosten perusteella toimintaan eivät kuitenkaan pääse kaikki halukkaat ja toimintaa tarvitaan myös 3-luokkalaisille. Kunta ei pysty vastaamaan vanhempien tarpeeseen. Kunnissa tulisi osata paremmin tunnistaa omat osaamisvajeensa ja hyödyntää järjestöjen erilaista erityisosaamista (Seppälä 2011, 162).

Raha-automaattiyhdistykseltä toiminta-avustusta nuorisokasvatustyöhön vuonna 2012 hakeneille järjestöille sekä Allianssin jäsenjärjestöille suunnatun kyselyn tulosten perusteella järjestöillä on merkittävä rooli nuorten vertaisryhmätoiminnan ja harrastustoiminnan järjestämisessä. Harrastustoiminta ja yhdessäolo tarjoavat luonnollisen ympäristön tavata muita ja antavat mahdollisuuden vaikeiden asioiden käsittelylle. Tällaisen toiminnan tarjoamisessa suurimmaksi hankaluudeksi järjestöjen mukaan on kuitenkin osoittautunut pysyvän ja riittävän rahoituksen järjestäminen.

”Julkisen sektorin asenne järjestöjen tekemää nuorisotyötä kohtaan on turhan usein vähättelevä ja ylimielinen (reviiriritiriidat ja mustasukkaisuus), vaikka pitäisi puhalttaa yhteen hiileen.”

Haasteita aiheuttaa myös se, ettei aina ole selvää, mikä on julkisen sektorin ja mikä on kolmannen sektorin rooli. Järjestöt kokevat julkisen palvelujärjestelmän toimintatavat liian sektoroituneiksi ja pinnallisiksi. (Notkola ym. 2013, 140, 141.) Esimerkiksi Joensuun Perheentalossa on selvitetty 3-luokkalaisille suunnatun koulun jälkeisen toiminnan järjestämisen tarvetta ja pohdittu sitä, mitkä Joensuun alueella olevista järjestöistä voisivat osallistua toiminnan järjestämiseen. Esimerkiksi tässä tapauksessa kunta voisi rahoittaa Perheentalon suunnittelemaa toimintaa tai osallistua omien mahdollisuuksiensa mukaan itse sen toteutukseen.

Järjestöt totesivat vastauksissaan palvelujärjestelmän toimien olevan väärin kohdistettuja. Palvelujärjestelmän puutteet tuottavat järjestöjen mielestä syrjäytymistä.

”...niukat resurssit haaskataan pääasiassa ongelmakeskeiseen ja tiukan sektoroituneeseen korjaavaan työhön, vaikka asioihin pitäisi ja kannattaisi puuttua kokonaisvaltaisesti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.”

Ongelmat yleensä kasautuvat hitaasti ja syrjäytymistä on kuvattu jopa ylisukupolvisiksi ilmiöksi. Syrjäytymiskierre voi syntyä monella tapaa. Auttamispyrkimykset ovat monesti tilapäisesti rahoitettuja projekteja tai palvelut hajanaisia eikä kokonaiskuvaa synny.

(Notkola ym. 2013, 144-146.) Painopisteen pitäisi olla ennaltaehkäisevässä työssä ja varhaisessa puuttumisessa.

Monet kyselyyn vastanneista järjestöistä toteaa, että nuorisotyö on vaikeutunut, koska joidenkin nuorten ongelmat ovat kasaantuneet. Järjestöt katsovat, että tärkeimmät syyt nuorten ongelmien kasaantumiseen ovat perhe-elämän erilaiset vaikeudet ja puutteellinen yhteistyö eri toimijoiden välillä. Järjestöjen näkökulmasta valtaosa nuorista voi erittäin hienosti, mutta on olemassa ryhmä nuoria, joita uhkaa syrjäytyminen.

”...Syrjäytymiseen liittyvä ongelmien kasautumisen logiikka uhkaa myös opiskelevia nuoria kaikilla koulutusasteilla. Koulukiusaaminen, yksinäisyys, arjen- sekä elämänhallintataitojen puutteellisuus sekä itsetuntoon ja mielenterveyteen liittyvät kysymykset ovat konkreettisia syrjäytymisen uhkatekijöitä opiskelijoilla.”

Syrjäytymisuhan alla ovat erityisesti ne nuoret, joille on syntymässä tai jo syntynyt kasautuva ongelmavyöhyke. (Notkola ym. 2013, 143, 144.) Ongelmat kasaantuvat, kun niihin ei puututa ajoissa. Puuttumisen pitäisi tapahtua lapsuudesta lähtien. Ennaltaehkäisevää toimintaa on esimerkiksi lapsille suunnattu koulun jälkeinen toiminta.

Noin puolet kyselyyn vastanneista järjestöistä katsoo, että niiden tekemällä työllä on melko tai erittäin paljon merkitystä nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä.

”Ne nuoret, jotka on toiminnassa, vahvistuvat. ... Turvallisen, luotettavan aikuiskontaktin luominen. Mielekäs tekeminen nuorelle kerran viikossa (ehkä ainut ”harrastus” nuorelle). Sekä nuorelle kokemus kuulumisesta vertaisryhmään, jossa ei kiusata, ja jossa hän voi olla ja osallistua sellaisena kuin on. Nuoren mahdollisuus kokeilla uusia asioita ja pärjätä niissä.”

Nuorten osallistuminen toimintaan kohentaa nuorten itsetuntoa, edesauttaa nuorten identiteetin rakentumista, vahvistaa sosiaalisia suhteita ja lisää vuorovaikutusta. Nuoret saavat myös ystäviä ja vapaa-ajalleen tekemistä. (Notkola ym. 2013, 148-149, 217.) Näitä asioita tarjoaa myös esimerkiksi koulun jälkeinen toiminta.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää koulun jälkeisen toiminnan tarpeellisuutta Joensuun alueella sekä vanhempien mielenkiintoa toiminnan järjestämiseen. Tavoitteena oli tuoda tietoa siitä, onko 3-luokkalaisille suunnattu toiminta riittävää ja palveleeko se perheen tarpeita. Tutkimusmenetelmänä käytin kyselylomaketta. Kysymykset ovat muotoiltu niin, että niiden vastaukset toisivat sitä tietoa, mitä Joensuun Perheentalo kokee tarvitsevansa koulun jälkeisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista varten.

Aluksi olin yhteydessä Joensuun eri alakoulujen rehtoreihin. Osa kouluista jäi tutkimuksesta pois, koska rehtorit eivät halunneet ottaa oman koulun puolesta kantaa tutkimukseen. Kuusi alakoulua myönsi minulle tutkimusluvan. Tutkimusluvan saatuani olin yhteydessä koulujen 2-luokan ja 3-luokan opettajiin. Kävin sovittuna ajankohtana kertomassa kouluilla tutkimuksestani. Suurin osa opettajista oli sitä mieltä, että vanhemmat vastaisivat paremmin paperikyselyyn kuin verkossa toteutettavaan kyselyyn. Opettajien näkemys vaikutti tutkimusmenetelmän valintaan. Opettajat tekevät yleensä paljon yhteistyötä koululaisten vanhempien kanssa ja siksi tietävät, mitkä menetelmät toimivat parhaiten vanhempien kanssa.

Tein selvityksen kyselytutkimuksena eli kvantitatiivisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195). Kyselylomakkeita jaettiin 2-luokkalaisten vanhemmille yhteensä 161 kappaletta ja 3-luokkalaisten vanhemmille 139 kappaletta. (LIITE) Vastausaika oli yksi viikko. Oppilaat veivät kyselylomakkeet kotiin täytettäväksi ja sen jälkeen toivat ne takaisin kouluun. Toimin näin, koska en halunnut aiheuttaa vanhemmille ylimääräistä vaivaa esimerkiksi kyselylomakkeen lähettämisestä. Tavoitteena oli poistaa tekijät, jotka olisivat voineet vaikuttaa alentavasti vastausprosenttiin.

4.1 Tutkimusmenetelmän esittely

Kyselylomakkeissa käytetään yleensä kolmea eri kysymysmuotoa. Nämä ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset ja asteikkoihin perustuvat kysymykset. (Hirsjärvi ym 2009,198–200). Kyselyssäni oli taustatietojen jälkeen monivalintakysymyksiä, joissa vastaajia pyydettiin ympyröimään mielipidettään vastaava vaihtoehto kunkin kysymyksen kohdalla. Suurin osa kysymyksistä oli muotoiltu väitteen muotoon. Vaihtoehdot olivat

seuraavat: kyllä tai ei, kirjain- tai numerovaihtoehto. Vastausvaihtoehdot kirjainvaihtoehdoista olivat: a), b), c), d), e), f), g), h), i), j) tai k). Kysymyksissä oli eri määrä kirjainvaihtoehtoja tarjolla. Vastausvaihtoehdot numerovaihtoehdoista olivat: erittäin hyvin (5), hyvin (4), tyydyttävästi (3), huonosti (2) ja erittäin huonosti (1) tai erittäin paljon (5), paljon (4), tyydyttävästi (3), vähän (2) ja erittäin vähän (1) tai erittäin tärkeä (5), tärkeä (4), osittain tärkeä (3), ei tärkeä (2) ja merkityksetön (1). Monivalintakysymysten lisäksi oli mahdollisuus vastata myös kirjalliseen muotoon riveille.

Pidän tutkimuksen luotettavuutta kohtalaisen hyvänä. Rungas vastausmäärä kattaa luotettavasti vastanneiden vanhempien mielipiteet. Jatkossa käyttäisin enemmän aikaa kyselyn laatimiseen ja kysymysten asetteluun ymmärrettävämpään muotoon. Kyselyssä joidenkin kysymysten muotoilu ei ollut riittävän tarkka, osa kysymyksistä oli samankaltaisia ja kaikista monivalintakysymyksistä ei tullut riittävästi eroavaisuuksia esille vastauksissa, koska vaihtoehdot eivät juuri eronneet toisistaan. Paperikyselyn tekeminen prosessina on pitkä ja aikaa vievä, eikä esimerkiksi yhtä luontoystävällinen kuin verkkokysely.

Jälkeenpäin olen alkanut epäilemään tuloksen luotettavuutta lapsen koulumenestystä koskevassa kysymyksessä. Kaikissa iltapäiväkerhoissa tai iltapäivisin järjestettävässä toiminnassa ei tehdä läksyjä, mikä voisi vaikuttaa positiivisesti koulumenestykseen. Koulumenestystä voisi toisaalta parantaa myös se, että lapsi on saanut koulun jälkeen järjestetystä toiminnasta lisää itseluottamusta tai sosiaalisten suhteiden myötä vahvistettua omaa identiteettiään, mikä vaikuttaa omalta osaltaan keskittymiskykyyn ja motivaatioon. En ole kuitenkaan varma, oliko kysymys asetettu tarpeeksi ymmärrettävään muotoon ja osaavatko vanhemmat tai kukaan yhdistää parempaa koulumenestystä iltapäivätoiminnasta tai muusta koulun jälkeisestä toiminnasta saatuihin vaikutuksiin.

Lapsen rauhallisuuden, nousseen vireystason tai parempaa vointia koskevien kysymysten kohdalla olen epäillyt myös tulosten luotettavuutta. Tuloksia ei välttämättä osata pitkällä aikavälillä yhdistää koulun iltapäivätoimintaan tai muuhun koulun jälkeiseen toimintaan. Osalla lapsista vaikutukset tulevat selvemmin esille kuin toisilla. Vanhemmat, joiden lasten käytöksessä iltapäivätoiminnan aikana on tapahtunut muutoksia, osaavat yhdistää vaikutukset toimintaan. Pidemmän aikaa iltapäivätoiminnassa mukana olleiden lapsien vanhemmat eivät välttämättä osaa yhdistää ilmenneitä muutoksia toimintaan.

Kysymykseen ovatko vanhemmat huomanneet muutosta lapsen alkaessa käymään koulun jälkeen järjestetyssä toiminnassa, on vanhemmista suurin osa jättänyt kokonaan vastaamatta. Vähäinen vastausmäärä verrattuna muista kysymyksistä saatuihin vastauksiin kertoo kysymyksen epäselvästä muotoilusta. Vanhemmat eivät ole ymmärtäneet kysymyksen tarkoitusta. Tästä kysymyksestä saadut vastaukset ovat suuntaa-antavia. Vanhemmat kirjoittivat muiksi toiminnassa toteutuneista asioista muun muassa liikunnallisen tekemisen ja uusiin leikkeihin sekä harrastuspaikkoihin tutustumisen.

Kysymykseen kuinka tärkeänä vanhemmat pitävät läksyjen tekoa, on vanhemmista suurin osa jättänyt myös kokonaan vastaamatta. Vähäinen vastausmäärä verrattuna muista kysymyksistä saatuihin vastauksiin johtuu puuttuvista numerovaihtoehdoista kyseissä kohdassa. Tästä kysymyksestä saadut vastaukset ovat suuntaa-antavia. Kysymykseen kuinka hyvin vanhemmat tietävät, mitä koulun jälkeisellä toiminnalla tarkoitetaan, vastanneista suurin osa jätti kokonaan vastaamatta. Vähäinen vastausmäärä verrattuna muista kysymyksistä saatuihin vastauksiin voi johtua väärin annetuista vastausvaihtoehdoista. Vastausvaihtoehdot olivat seuraavat a) erittäin hyvin, b) melko hyvin, c) en osaa sanoa, d) melko hyvin ja e) erittäin hyvin. Tästä kysymyksestä saadut vastaukset ovat suuntaa-antavia.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Vastauksia 2-luokkalaisten vanhemmilta tuli takaisin 88 kappaletta ja 3-luokkalaisten vanhemmilta 65 kappaletta. Vastausprosentiksi muodostui 2-luokkalaisten vanhempien osalta 55 prosenttia ja 3-luokkalaisten vanhempien osalta 47 prosenttia. Tulosten analysoinnissa käytin apuna Excel-taulukkolaskentaohjelmaa. Avokysymyksistä saadut vastaukset pyrin luokittelemaan löydettyjen yhtenäisyyksien avulla.

Tutkimuksen tulokset on tarkoitus esitellä Perheentalolle kesäkuussa 2014. Perheentalo voi hyödyntää tuloksia 3-luokkalaisille suunnatun koulun jälkeisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tuloksista käy ilmi toiminnan tarve Joensuun alueella. Tutkimukseni on antanut myös tietoa vanhempien mielipiteistä koskien toimintaa. Kyselyn pohjalta yhteensä 12 äitiä ilmaisi halunsa vapaaehtoistyöhön. Heidän yhteystiedot on luovutettu Perheentalon käyttöön. Vapaaehtoinen osallistuminen on arvokasta aikuisen huomion, läsnäolon ja ajanantamista. Se antaa mahdollisuutta monipuolistaa lasten kanssa tehtävää toimintaa.

5.1 2-luokkalaisten vanhemmille suunnatun kyselyn tulosten esittely

Kysymykseen onko lapsi ollut mukana koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa, vanhemmista 59 prosenttia vastasi myöntävästi. Vastanneiden lapsista 44 prosenttia oli tällä hetkellä mukana toiminnassa. Kysymykseen minkä tahon järjestämässä toiminnassa lapset käyvät, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: b) seurakunnan, a) koulun, d) joku muu ja c) järjestön. Vanhemmat mainitsivat muiksi toiminnan järjestäjiksi muun muassa partion, Itä-Suomen liikuntaopiston IP-kerhon, kirjaston, Joensuun seudun kansalaisopiston ja Joensuun kaupungin.

Kysymykseen kuinka hyvin toiminta on vastannut perheen tarpeita ajallisesti, 80 prosenttia vastasi erittäin hyvin tai hyvin. Vastanneista 91 prosenttia oli sitä mieltä, että toiminta on vastannut sijainniltaan tarvetta erittäin hyvin tai hyvin. Toiminnan sisältö vastasi 83 prosentin tarvetta erittäin hyvin tai hyvin.

Kysymykseen eri asioiden merkityksestä lapselle toiminnassa, 87 prosenttia oli sitä mieltä, että kaverit merkitsevät erittäin paljon tai paljon. Aikuisten mukanaoloa piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä 70 prosenttia. Vastanneista 68 prosenttia oli sitä mieltä, että ulko- ja sisäleikit merkitsevät erittäin paljon tai paljon. Vanhemmista 42 prosenttia koki läksyjen teon erittäin tärkeäksi tai tärkeäksi. Välipalaa pitivät erittäin tärkeänä tai tärkeänä 66 prosenttia. Vastanneista 92 prosenttia oli sitä mieltä, että on erittäin tärkeää tai tärkeää se, ettei tarvitse olla yksin. Vanhemmat kirjoittivat muista merkittävistä asioista toiminnassa muun muassa lasten sisarusten mukanaolon ja lapsen diabeteksen hoitamisen.

Kysymykseen mistä lapsi ei ole pitänyt toiminnassa, vanhemmat kirjoittivat muun muassa seuraavia asioita:

”Ei mitään isoja juttuja, lähinnä nurinaa välipalasta (jos oli kuivaa leipää usein) tai kun mehua sai ottaa vain 1 lasin, vaikka oli jano.”

”Aina ei löytynyt kaveria.”

”Leikit olivat liian rajattuja. Aikuiset puuttuivat liikaa leikkeihin, jonka vuoksi poikamme lopetti IP –kerhon 1-luokan keväällä.”

”Joskus aikuinen rähjää.”

”Lasta kiusataan kerhossa.”

”Kerho liian harvoin, Tiuku-musakerho vain kerran viikossa. 1-luokalla kävi seurakunnan IP –kerhossa.”

”Vanhempien mielestä kurjaa, että lapsi joutuu odottamaan kerhon alkua tunnin koulussa/pihalla.”

”Sisätilat varsin pienet, välillä ahdasta. Sijainniltaan sellainen ettei kunnan pihaa, jolloin ei ulkoleikkimahdollisuutta. Iltapäivät siis vietetty toiminnassa pääosin sisällä.”

”Ohjaajat vaihtuvat ym. melu kova ja liian isot ryhmät sekä organisoimatonta osittain.”

”Kotiin lähtöä.”

”Seurakunnan rukoushetket.”

”Lapseni ei päässyt koulun iltapäiväkerhoon jonne kaikki luokkalaiset pääsivät. Järjestön järjestämässä iltapäiväkerhossa ei ollut kavereita.”

Kysymykseen eri asioiden toteutumisesta lapsen kohdalla toiminnassa, 67 prosenttia vastasi erittäin hyvin tai hyvin, että lapsi on saanut uusia kavereita. Lapsi menestyi paremmin koulussa toiminnassa mukana oltuaan 34 prosentin mielestä. Vanhemmista 40 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsi on ollut erittäin hyvin tai hyvin rauhallisempi kotona oltuaan toiminnassa. Lapsi on ollut erittäin hyvin tai hyvin virkeämpi 40 prosentin mielestä. Vastanneista 54 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsi on erittäin hyvin tai hyvin voinut paremmin ja 76 prosentin mielestä lapsi on saanut erittäin hyvin tai hyvin tarvittaessa aikuisen tukea.

Kysymykseen mitä lapsi tekee koulun jälkeen, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: e) tekee läksyt, d) on kavereiden kanssa, c) on sisarusten kanssa, a) on yksin kotona, b) on vanhempien tai jonkun muun aikuisen kanssa, h) harrastaa tai osallistuu johonkin kerhoon, f) pelaa tietokoneella, i) on iltapäivätoiminnassa,

k) jotain muuta ja j) en tiedä mitä lapseni tekee koulun jälkeen. Vaihtoehto g) on kaupungilla, ei tullut kertaakaan valituksi. Vanhemmat kirjoittivat muiksi asioiksi, mitä lapset tekevät koulun jälkeen muun muassa lukemisen, leikkimisen, viulutunneilla käymisen, orkesteriharjoituksiin osallistumisen, television katselun ja pelikonsoleilla pelaamisen.

Kysymykseen montako kertaa viikossa lapsella olisi koulun jälkeen järjestettävälle toiminnalle tarvetta, vanhemmista 25 prosenttia valitsi vaihtoehdon a) 0. Vaihtoehdon b) tai c) valitsivat 54 prosenttia eli heidän lapsellaan olisi toiminnalle tarvetta 1-3 kertaa viikossa. Vastanneista 21 prosenttia valitsivat vaihtoehdon d) tai e) eli heidän lapsellaan olisi toiminnalle tarvetta 3-5 kertaa viikossa.

Kysymykseen onko lapsen sisaruksilla tarvetta toiminnalle, vastanneista 17 prosenttia vastasi myöntävästi. Kysymykseen millä luokalla koulun toimintaa tarvitsevat lapsen sisarukset ovat, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: a) 1-luokalla, d) 4-luokalla, c) 3-luokalla, f) 6-luokalla ja e) 5-luokalla. Vaihtoehto b) 2-luokalla, ei tullut kertaakaan valituksi.

Kysymykseen millä kulkuneuvolla lapsi pääsisi keskustassa sijaitsevaan toimintaan, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: e) jalan, d) polkupyörällä, c) julkisella kulkuneuvolla, a) ei ole kyytiä, b) henkilöautolla ja f) jollakin muulla kulkuneuvolla. Kysymys herätti vanhemmissa muun muassa seuraavia ajatuksia:

En päästäisi 2. tai 3. luokkalaista itsekseen keskustaan.

En usko, että lapseni lähtisi Karsikosta koulun jälkeen keskustaan kerhoon.

Kaupunki erittäin nihkeä järjestämään koululaiskuljetuksia, kaikki pitäisi tehdä itse!

Kysymykseen pitäisikö iltapäivätoimintaa järjestää myös 3-luokan oppilaille, vanhemmista 53 prosenttia vastasi myöntävästi, 17 prosenttia kieltävästi ja loput eivät osanneet sanoa. Kysymykseen kenen toimesta iltapäivätoimintaa tulisi järjestää, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: c) järjestön, a) koulun, b) seurakunnan ja d) joku muu. Vanhemmat mainitsivat muiksi järjestäviksi tahoiksi muun muassa seuraavia:

Mikä tahansa taho käy, kunhan toiminta on luotettavaa.

Ihan sama, kunhan joku järjestää.

Yrityskin OK.

Kysymykseen miksi 3-luokkalaiset tarvitsevat toimintaa, vanhemmista 92 prosenttia piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä sitä, ettei lapsen tarvitse olla yksin kotona. Vastanneista 42 prosenttia oli sitä mieltä, että toiminta on erittäin tärkeää tai tärkeää, koska lapsen sisarukset ovat toiminnassa mukana. Vanhemmista 91 prosenttia piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä lapsen mukanaoloa toiminnassa, koska vanhemmat ovat töissä. Vastanneista vanhemmista 71 prosenttia on sitä mieltä, että on erittäin tärkeää tai tärkeää, että lapset näkevät kavereita. Vastanneista vanhemmista 51 prosenttia oli sitä mieltä, että on erittäin tärkeää tai tärkeää, että lapset saavat välipalaa. Vanhemmat vastasivat muiksi syiksi sille, miksi 3-luokkalaiset tarvitsevat toimintaa muun muassa seuraavia asioita:

Ilalla harrastaminen on talvisin väsyttävää mm. pimeään takia ja IP sopisi hyvin. Lisäksi meillä mummi ei jaksakaan 2 lapsen touhua montaa tuntia.

Jos olisi harrastuksen omaista toimintaa, illat voisi rauhoittaa perheen yhteiselle ajalle.

Jos esimerkiksi lapsi on kaksikielisestä perheestä iltapäivätoiminta antaa mahdollisuuden parantaa suomen kielen taitoa.

Kysymykseen mikä olisi paras vaihtoehto aiheen ympärille rakentuvasta toiminnasta, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: b) urheilu, a) taide, c) kulttuuri, e) joku muu ja d) ruoka. Muita vanhempien mainitsemia asioita olivat:

Vapaamuotoinen ohjelma, joka on suunniteltu yhdessä lasten kanssa.

Monipuolisuus tai ihan vaan turvallinen välittävä ilmapiiri on tärkeä.

Aiheita vaihdellen, ei kokoaikaista ohjeistettua toimintaa, vapaata leikkiä ja ULKOILUA!

Kaikki mikä auttaa lasta tulevaisuudessa.

Musiikki, luonto, käsityöt, askartelu.

Kysymykseen mitä ajatuksia, toivomuksia tai kehittämisideoita vanhemmilla on toiminnan suhteen, vanhemmat kirjoittivat muun muassa seuraavia asioita:

"Harrastuksenomaiselle toiminnalle olisi tarvetta, esimerkiksi koulunjälkeinen liikuntakerho tai kuvis / musiikkikerho voisi vähentää tarvetta harrastaa iltaisin ja toisi enemmän yhteistä aikaa koko perheelle. IP- kerho-omaiselle toiminnalle ei ole niinkään tarvetta varsinkin kun äitinä olen kotona."

"Toivoisin koululaisille mahdollisuutta pelailta pelejä ja saada uusia kavereita ohjatusti, esim. 2-3 kertaa viikossa."

"Jos olette järjestämässä, olisi hyvä, että mietitte tarkkaan, miten lapset saisi aidosti tilan hengähtää. Ei ole niin tärkeää, että läksyt tulee tehtyä, ne voi tehdä kotona. Tärkeintä on hengähtää."

"Monipuolista, mukavaa ja turvallista yhdessäoloa. Kodinomaista yhdessäoloa koulun vastapainoksi."

"Perheentalo on auki vain klo 15.00 asti. Olisi hyvä, että aukioloajat olisivat ainakin klo 17.00 asti. Koska joskus työvuorot ovat toisella paikkakunnalla, ja lapsi joutuu olemaan usein tosi pitkään yksin."

"Erilaiset harrastuskerhot lähellä kotia/koulua olisi hyvä. Nyt ko. kerhot alkavat vasta klo 16. Voisivat alkaa vähän aikaisemminkin. Keskustaan kulkeminen yksin mm. talviaikaan voi olla hankalaa, sulan maan aikana pyöräily kyllä mahdollista. Mukavaa olisi, jos lapsille jotain puuhaa järjestettäisiin!"

"Mielestäni toiminnan pitäisi olla lähellä kouluja, koska pidempi matka on hankala käytännössä. Pikemminkin enemmän kerhoja kouluille, kuten läksyjen teko- ja harrastekerhoja, joissa on välipalamahdollisuus. Jos lapsella ei ole kavereita tai harrastuksia, olisi hyvä päästä toimintaan mukaan."

”Mielellään koulutilat, ei tulisi matkan kulkemista. Tänä vuonna lapsi joutuu odottamaan turhaan koulussa/pihalla, että kerho alkaa. Huono juttu!”

”Sijainti on tärkeä. Perheentalo on hyvin kaukana esim. Utran koululaisille. Jos koulun tiloissa olisi taho, joka järjestää toimintaa, niin hyvä.”

”Että edes kaikki 1. ja 2. luokkalaiset, joiden vanhemmat ovat töissä, pääsisivät iltapäiväkerhoihin.”

”Eläkeläiset voisivat olla lasten kanssa, voisi hyödyntää ”vara mummo/ukki” - ajatusta. Toimintaa voisi olla 3 päivänä viikossa.”

”Suurimmalla osalla 1-3-luokkalaisista lapsista on omat puhelimet, olisiko mahdollon ajatus, että ohjaajat voisivat pitää yhteyttä lapsiin? Tai että lapset saisivat yhteyden ohjaajiin niin halutessaan.”

Kysymykseen onko vanhemmilla mielenkiintoa toiminnan järjestämiseen, vanhemmista suurin osa vastasi kieltävästi tai ei osannut sanoa. Pieni osa vastasi kuitenkin kyllä. Näitä vanhempia oli 9. He jättivät myös omat yhteystietonsa.

5.2 Tulosten tarkastelua

Kyselyn mukaan yli puolet 2-luokkalaisista on ollut mukana koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa. Tämä voi kertoa siitä, että toiminnalle on tarvetta. Tutkimuksen tekohetkellä vähän alle puolet 2-luokkalaisista osallistui toimintaan. Tämä voi viitata esimerkiksi siihen, ettei toiminnalle ole enää samanlaista tarvetta lasten siirryttyä 2-luokalle tai että toimintaa ei järjestetä tarpeeksi. Suurin osa vanhemmista valitsi seurakunnan toiminnan järjestäväksi tahoksi. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, ettei toimintaa ole riittävästi tarjolla koulun puolesta ja vanhemmat joutuvat viemään lapsensa muiden tahojen järjestämään toimintaan. Osalla vanhemmista voi kuitenkin olla maailmankatsomuksellisista syistä ennakkoluuloja seurakunnan järjestämää toimintaa kohtaan. Kaikki vanhemmat eivät myöskään tiedä muiden tahojen järjestämästä toiminnasta ja näin ollen osa lapsista ei välttämättä ole toiminnassa mukana, vaikka siihen olisi tarvetta.

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että järjestetty toiminta palvelee ajallisesti ja toiminnaltaan perheen tarpeita erittäin hyvin tai hyvin. Tämä voi kertoa siitä, että toiminnan

ajankohta on oikea ja että vanhemmat ovat tyytyväisiä toteutettuun toimintaan. Lähes kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että toiminta vastaa sijainniltaan perheen tarpeita erittäin hyvin tai hyvin. Tämä voi viitata siihen, ettei toiminnan sijainnilla ole kaikille vanhemmille suurta merkitystä. Osa vanhemmista voi nähdä sijainnin vastaavan perheen tarpeita sen takia, koska toiminta järjestään koulussa.

Lasten vanhemmat pitivät lapsensa kannalta merkittävimpinä asioina toiminnassa sitä, ettei lapsen tarvitse olla yksin ja että he näkevät omia kavereitaan. Tähän voi vaikuttaa se, että monet vanhemmat ovat vielä töissä lapsen päästyä koulusta ja pitävät omaa lastaan vielä liian pienenä olemaan yksin. Kavereiden näkemisen merkitystä voi selittää se, etteivät kaikki vanhemmat päästä 2-luokkalaista koulun jälkeen yksin lähtemään keskustaan tai muualle tapaamaan kavereitaan. Suurimmaksi kritiikiksi vanhemmat nostivat sen, etteivät kaikki lapset pääse iltapäiväkerhoon, ohjaajien vaihtuvuuden ja liian isot ryhmät toiminnassa. Tämä voi kertoa esimerkiksi siitä, ettei toimintaa järjestetä riittävästi ja että järjestettävän toiminnan laatuun pitäisi panostaa enemmän. Vanhemmat toivoivat esimerkiksi pienempiä ryhmiä, missä lapsia voitaisiin huomioida paremmin.

Kyselyn vastausten perusteella suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että lapsi on saanut toiminnassa uusia kavereita ja tarvittaessa aikuisen tukea. Toiminta tarjoaa 2-luokkalaisille mahdollisuuden tutustua muihin samanikäisiin lapsiin ja luokkatovereihin. Toiminta ei ole myöskään yhtä rajattua kuin esimerkiksi koulussa ja näin ollen tekee toisiin lapsiin tutustumisesta helpompaa.

Vanhempien mukaan lapset tekevät koulun jälkeen läksyt, ovat kavereiden tai sisarusten kanssa tai yksin. Tämä voi kertoa esimerkiksi siitä, että osa lapsista pärjää ilman toimintaa. Jotkut lapsista joutuvat olemaan yksin ja heidät olisi hyvä saada toimintaan mukaan. Tästä voi kertoa myös se, että yli puolet vanhemmista oli sitä mieltä, että heidän lapsillaan olisi 1-3 kertaa viikossa tarvetta toiminnalle. Lasten sisarukset saattavat myös tarvita toimintaa. Noin yksi viidesosa vanhemmista oli sitä mieltä, että lapsen 3-, 4- tai 6-luokkalaiset sisarukset tarvitsevat toimintaa. Tämä voi viitata siihen, että toiminnan tarve ei ole ikäsidonnaista.

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että lapsi voisi päästä keskustassa sijaitsevaan toimintaan jalan tai polkupyörällä. Tämä voi kertoa siitä, että toiminnan sijainniksi sopii kaupungin keskusta ja 2-luokkalaiset voivat kulkea tarvittaessa polkupyörällä. Yli puolet

vanhemmista oli sitä mieltä, että myös 3-luokan oppilaille tulee järjestää toimintaa. Tämä voi kertoa siitä, että myös 3-luokkalaiset tarvitsevat toimintaa ja että heidät täytyy ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että 3-luokkalaisille suunnatun toiminnan järjestäjäksi sopii järjestö. Vastauksiin on voinut vaikuttaa kyselyn saatekirjeessä oleva maininta siitä, että Perheentalolla saatetaan tulevaisuudessa alkaa järjestämään 3-luokkalaisille toimintaa. Tämä voi kuitenkin kertoa siitä, että vanhemmilla ei ole ennakkoluuloja järjestöjä kohtaan ja että heidän lapsensa voisi osallistua järjestön toteuttamaan toimintaan.

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että 3-luokkalaiset tarvitsevat koulun jälkeen järjestettyä toimintaa siksi, että vanhemmat ovat töissä ja ettei lapsen tarvitse olla koulun jälkeen yksin. Tämä voi kertoa siitä, että kaikki 3-luokkalaiset eivät ole vielä kykeneväisiä jäämään yksin kotiin. Vanhempien mukaan urheilu sopisi parhaiten aiheen ympärille rakentuvasta toiminnasta. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, etteivät kaikki lapset saa vanhempien mielestä riittävästi liikuntaa. Kyselyn vastausten perusteella on havaittavissa myös kiinnostus iltapäivisin toteutettavasta toiminnasta, jotta perheelle jäisi illalla enemmän yhteistä aikaa.

Huomionarvoista on, että vastauksissa oli myös vanhempia, jotka eivät olleet osin tyytyväisiä toimintaan. On tosiasia, että kaikkia vanhempia ei pysty miellyttämään ja on mahdotonta vastata jokaiseen tarpeeseen. Tämä kriittinen palaute on kuitenkin tärkeää toiminnan kehittämisen kannalta. Se avaa uutta näkökulmaa ja voi toimia motivaationa uusien toimintamallien rakentamiseen. Kyselyn tuloksena löytyi 9 äitiä, jotka ovat valmiita osallistumaan toiminnan järjestämiseen. Mielestäni äitien halukkuuteen osallistua vapaaehtoisina toimijoina tulisi tarttua aktiivisesti. Se antaa mahdollisuuden monipuolistaa lasten kanssa tehtävää toimintaa.

5.3 3-luokkalaisten vanhemmille suunnatun kyselyn tulosten esittely

Kysymykseen onko lapsi ollut mukana koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa, vanhemmista 63 prosenttia vastasi myöntävästi. Vastanneiden lapsista 45 prosenttia oli tällä hetkellä mukana toiminnassa. Kysymykseen minkä tahon järjestämässä toiminnassa

lapset käyvät, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: b) koulun, a) seurakunnan, d) joku muu ja c) järjestön. Vanhemmat mainitsivat muiksi toiminnan järjestäjiksi muun muassa Pekkalan kuvataidekerhon, Sanarattaan, Joensuun Popmuusikot ry:n ja Katajan koripallokerhon.

Kysymykseen kuinka hyvin toiminta on vastannut perheen tarpeita ajallisesti, 93 prosenttia vastasi erittäin hyvin tai hyvin. Vastanneista 81 prosenttia oli sitä mieltä, että toiminta on vastannut sijainniltaan tarvetta erittäin hyvin tai hyvin. Toiminnan sisältö vastasi 91 prosentin tarvetta erittäin hyvin tai hyvin.

Kysymykseen eri asioiden merkityksestä lapselle toiminnassa, 77 prosenttia oli sitä mieltä, että kaverit merkitsevät erittäin paljon tai paljon. Aikuisten mukanaoloa piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä 70 prosenttia. Vastanneista 82 prosenttia oli sitä mieltä, että ulko- ja sisäleikit merkitsevät erittäin paljon tai paljon. Vanhemmista 22 prosenttia koki läksyjen teon erittäin tärkeäksi tai tärkeäksi. Välipalaa pitivät erittäin tärkeänä tai tärkeänä 53 prosenttia. Vastanneista 70 prosenttia oli sitä mieltä, että on erittäin tärkeää tai tärkeää se, ettei tarvitse olla yksin. Vanhemmat kirjoittivat muista merkittävistä asioista toiminnassa muun muassa esiintymis- ja soittotaidon harjoittamisen, mahdollisuuden liikkua ja uusien pelien oppimisen.

Kysymykseen mistä lapsi ei ole pitänyt toiminnassa, vanhemmat kirjoittivat muun muassa seuraavia asioita:

”Lapsen suusta: en pääse ikinä kaverin kanssa samaan joukkueeseen peleissä paitsi joskus.”

”Välipala IP- kerhossa ei ollut riittävä eikä monipuolinen, lapsi ei tykännyt välipalasta siellä.”

”Tiedotus, esim. opettaja myöhässä / perunut.”

”Liian paljon ehkä porukkaa ajoittain, lapsemme ehkä kaipaa enemmän rauhaa, rauhoittumista koulupäivän jälkeen. Jokin hiljainen tila ehkä sopisi vaihtoehdoksi ryhmässä touhuamiselle.”

”Myöhäinen ajankohta tai hankala matka harrastuspaikkaan.”

"Vanhempien lasten mukana olo liikuntakerhoissa, pienemmän jäävät isompien varjoon liikunnassa, ns. jalkoihin. Ohjaajien taidot pitää lapset järjestyksessä ovat olleet toistuvasti huonot -> isommat saavat määrätä tahdin! Ohjaajat eivät neuvo peleissä sääntöjä tai vahdi niiden toteutumista. Ohjaajat eivät itse osallistu liikuntapeleihin."

"Vaarallisia tilanteita sattunut paljon, puutteellinen valvonta."

"Lapsilla ei ole "omia aikuisia". "

"Toiminta ei ole ollut sitä mitä kerhon nimi on luvannut."

"Aina ei leikkiä/pääse ulos."

"Lapseni (poika) mielestä ei saanut tehdä mitään kivaa, kun se kielletään. Tilat ovat aika ahtaat, joten se, ja turvallisuusasiat varmaan vaikuttavat."

"Kerran viikossa hartaushetki."

Kysymykseen eri asioiden toteutumisesta lapsen kohdalla toiminnassa, 54 prosenttia vastasi erittäin hyvin tai hyvin, että lapsi on saanut uusia kavereita. Lapsi menestyi paremmin koulussa toiminnassa mukana oltuaan 25 prosentin mielestä. Vanhemmista 49 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsi on ollut erittäin hyvin tai hyvin rauhallisempi kotona oltuaan toiminnassa. Lapsi on ollut erittäin hyvin tai hyvin virkeämpi 38 prosentin mielestä. Vastanneista 48 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsi on erittäin hyvin tai hyvin voinut paremmin ja 83 prosentin mielestä lapsi on saanut erittäin hyvin tai hyvin tarvittaessa aikuisen tukea.

Kysymykseen mitä lapsi tekee koulun jälkeen, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: e) tekee läksyt, d) on kavereiden kanssa, b) on vanhempien tai jonkun muun aikuisen kanssa, c) on sisarusten kanssa, a) on yksin, h) harrastaa tai osallistuu johonkin kerhoon, f) pelaa tietokoneella, k) jotain muuta, i) on iltapäivätoiminnassa, g) on kaupungilla ja j) en tiedä mitä lapseni tekee koulun jälkeen. Vanhemmat vastasivat muiksi asioiksi mitä lapset tekevät koulun jälkeen muun muassa uimahallissa käymisen, luistelemisen, kavereiden kanssa olemisen, ulkoilemisen ja kotona olevien lemmikkien kanssa ajan viettämisen.

Kysymykseen montako kertaa viikossa lapsella olisi koulun jälkeen järjestettävälle toiminnalle tarvetta, vanhemmista 33 prosenttia valitsi vaihtoehdon a) 0. Vaihtoehdon b) tai c) valitsivat 66 prosenttia vastanneista eli heidän lapsellaan olisi toiminnalle tarvetta 1-3 kertaa viikossa. Vastanneista 1 prosenttia valitsivat vaihtoehdon d) tai e) eli heidän lapsellaan olisi toiminnalle tarvetta 3-5 kertaa viikossa.

Kysymykseen onko lapsen sisaruksilla tarvetta toiminnalle, 27 prosenttia vastasi myöntävästi. Kysymykseen millä luokalla toimintaa tarvitsevat lapsen sisarukset ovat, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: a) 1-luokalla, b) 2-luokalla, e) 5-luokalla, d) 4-luokalla ja f) 6-luokalla. Vaihtoehto c) 3-luokalla, ei tullut kertaakaan valituksi.

Kysymykseen millä kulkuneuvolla lapsi pääsisi keskustassa toimintaan, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: d) polkupyörällä, e) jalan, a) ei ole kyytiä, c) julkisella kulkuneuvolla, b) henkilöautolla ja f) jollakin muulla kulkuneuvolla. Kysymys herätti vanhemmissa muun muassa seuraavia ajatuksia:

”Mielestäni 3 luokkalainen on vielä liian nuori selviytymään keskustassa liikkumisesta vaikka bussilla pääsee keskustaan. Pitäisi päästä ihan harrastuspaikan viereen, että uskaltaisin yksin päästää kulkemaan.”

”Kyytipoika.”

Kysymykseen pitäisikö iltapäivätoimintaa järjestää myös 3-luokan oppilaille, vanhemmista 60 prosenttia vastasi myöntävästi, 27 prosenttia kieltävästi ja loput eivät osanneet sanoa. Kysymykseen kenen toimesta iltapäivätoimintaa tulisi järjestää, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: a) koulun, c) järjestön, b) seurakunnan ja d) joku muu. Vanhemmat mainitsivat muiksi järjestäviksi tahoiksi muun muassa seuraavia:

Jos tekijöitä löytyy, mikä vain lapsia kiinnostava kerho käy.

Harrastusseurat.

Urheiluseurat.

Teatteri.

Kaupungin ensisijaisesti.

Kotiväki.

Kysymykseen miksi 3-luokkalaiset tarvitsevat toimintaa, vanhemmista 77 prosenttia piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä sitä, ettei lapsen tarvitse olla yksin kotona. Vastanneista 44 prosenttia oli sitä mieltä, että toiminta on erittäin tärkeää tai tärkeää, koska lapsen sisarukset ovat toiminnassa mukana. Vanhemmista 78 prosenttia piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä lapsen mukanaoloa toiminnassa, koska vanhemmat ovat töissä. Vastanneista vanhemmista 55 prosenttia on sitä mieltä, että on erittäin tärkeää tai tärkeää, että lapset näkevät kavereita. Vastanneista vanhemmista 47 prosenttia oli sitä mieltä, että on erittäin tärkeää tai tärkeää, että lapset saavat välipalaa. Vanhempien vastauksissa mainittiin muiksi syiksi sille, miksi 3-luokkalaiset tarvitsevat toimintaa muun muassa seuraavia asioita:

”Saavat virikkeitä esim. liikuntaa, yhteistoimintaa, pelejä ja pysyvät poissa tietokoneilta jne pelikoneilta tai muilta epämääräiseltä touhuilulta kaupungilla tai kavereiden kesken. Kaikilla ei lisäksi ole mahdollisuuksia harrastaa esim. seurassa urheilua tms. jolloin iltapäivätoiminta mahdollistaisi harrastustoimintaa niille lapsille.”

”Kaikilla ei ole varaa maksullisiin harrastuksiin. Maksuttomat kerhot ovat siksi tarpeen.”

”Ei tunnu iltapäivä niin pitkältä kun on tekemistä ja vanhemmat tietää missä lapset on.”

”Uutta järkevää tekemistä lapsille esim. jonkin teeman ympärille.”

”Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen.”

”Poissa pahanteosta.”

Kysymykseen mikä olisi paras vaihtoehto aiheen ympärille rakentuvasta toiminnasta, vanhemmat valitsivat annetut vaihtoehdot seuraavassa järjestyksessä: b) urheilu, a) taide, c) kulttuuri, e) joku muu ja d) ruoka. Vanhempien vastauksissa muiksi tärkeiksi asioiksi toiminnassa mainittiin muun muassa seuraavia:

Lapsesta lähtevää toiminnan suunnittelua.

Yhdessä oleminen.

Pelkkä rauhallinen olo.

Mikä lasta kiinnostaa, monipuolisuus.

Läksyjen teko yms. ettei jäisi iltaan.

Kysymykseen mitä ajatuksia, toivomuksia tai kehittämideoita vanhemmilla on toiminnan suhteen, vanhemmat kirjoittivat muun muassa seuraavia asioita:

”Tärkeintä on että ikäraja nostettaisiin eli 3-luokan loppuun olisi vielä mahdollista olla iltapäivätoiminnassa koulun jälkeen. Oma lapseni on todella ikävystynyt yksin olemiseen kotona. Tukiverkko pieni ja minusta isovanhempien ei kuulukaan hoitaa lasta vaan se on kaupungin järjestettävä. Muuhun rahaa riittää esim. liikenneympyröihin ja eritasoliittymiin.”

”3-luokkalainen voisi halutessaan jäädä tekemään läksyjä ja voisi pyytää niihin aikuiselta apua. Saisi leikkiä kavereiden kanssa. Jos ohjelmaa järjestettäisiin koululla se olisi hyvä. Nyt lapsi kulkee itse kotiin bussilla tai pyörällä 2-3 kertaa viikossa, muuten äiti hakee töiden jälkeen. Koulupäivät eivät saisi koskaan loppua vielä 12.45, itse olen lyhentänyt työpäivät 6-tuntisiksi ollakseni iltapäivät 3-luokkalaiseni kanssa, mutta harva työ on sellainen, että kyseiset järjestelyt ovat mahdollisia.”

”Toivoisin, että IP-toiminnassa otettaisiin huomioon myös iltatyötä tekevien perheiden tarpeet! Mitä tehdä kun vanhemmat ovat töissä esim. klo 16-21?”

”Olisi hyvä, että myös 3-luokkalaisille olisi järjestetty iltapäivätoimintaa; toiminnan tulisi olla vapaaehtoista ja sinne voisi mennä halujensa mukaan.”

”3-luokkalaisilla IP-toimintaa ei välttämättä tarvitse olla joka päivä.”

”3-luokkalaisille voisi olla vaikka parikin tuntia valvottua toimintaa koulun jälkeen.”

”Toiminta olisi suunnitelmallista, virikkeellistä ja se sisältäisi ehdottomasti ulkoilua ja mahdollisuuden liikkua.”

”Toivon urheilun, musiikin tai taiteen harrastusmahdollisuuksia lasten omalle koululle koulun päättymisen ja klo 16 välille. Perheelle jäisi yhdessäoloaikaa enemmän kun ei tarvitse rynnätä harrastuksiin viemään heti töistä tultua.”

”Koulussa matematiikkaa voisi olla enemmän tarjolla. Vaikkapa matematiikka ja luonnontiede kerho. Myös kynnelle kykenevät vanhemmat voisivat olla vaikkapa ”vierailevina” ohjaajina.”

”Mukaan aikuisia, joita kiinnostaa lasten kanssa touhuaminen, ei kärtyistä velvollisuudesta hoitamista. Koulussa paljon suorituskeskeisyyttä ja kilpailua niin iltapäivien olisi hyvä olla tästä vapaata, rauhallista oloa.”

”Vaikea sanoa, kun rahastahan se kaikki on kiinni. Kouluilla voisi olla luokka / muu tila, johon koulun jälkeen voisi mennä tekemään läksyt, syömään eväitä, touhuilemaan jne. jos joutuu odottamaan kyytiä, muita sisaruksia, kerhon alkamista. Mutta eihän tällaiseen toimintaan koskaan löydy aikuisia / muita tahoja tai rahaa idean toteuttamiseksi.”

”Olisi hyvä asia, että kerho olisi omalla koululla, että on tuttu ja turvallinen ympäristö ja matka. Myös oman koulun oppilaat tuovat turvallisuutta.”

Kysymykseen onko vanhemmilla mielenkiintoa osallistua tulevaisuudessa koulun jälkeisen toiminnan järjestämiseen, vanhemmista suurin osa vastasi kieltävästi tai ei osannut sanoa. Pieni osa vastasi kuitenkin kyllä. Näitä vanhempia oli 3. He jättivät myös omat yhteystietonsa.

5.4 Tulosten tarkastelua

Kyselyn mukaan yli puolet 3-luokkalaisista on ollut mukana koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa. Tutkimuksen tekohetkellä vähän alle puolet 3-luokkalaisista osallistui toimintaan. Suurin osa vanhemmista oli valinnut koulun toimintaa järjestäväksi tahoksi. Koulu tarjoaa 3-luokkalaisille erilaisia iltapäiväkerhoja. Samanlaista lakisääteistä iltapäivätoimintaa kuin 1.-2.-luokkalaisille ei ole kuitenkaan tarjolla 3-luokkalaisille. Kyselyn mukaan pelkästään harrastuksenomainen toiminta ei riitä. Vanhempien mielestä pitäisi olla myös muuta toimintaa tai vastaavasti iltapäiväkerhoja olla useampia kertoja viikossa.

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että koulun jälkeen järjestetty toiminta palvelee sijainniltaan perheen tarpeita erittäin hyvin tai hyvin. Monet 3-luokkalaisten vanhemmat kuitenkin toivoivat, että toimintaa järjestettäisiin mieluummin koululla kuin jossain muualla. Lähes kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että toiminta vastaa ajallisesti ja toiminnaltaan perheen tarpeita erittäin hyvin tai hyvin. Valitettavasti osa lapsista joutuu kuitenkin odottamaan toiminnan alkua eli koulun ja kerhon väliin jää odotteluaikaa. Vanhemmat toivoivatkin toiminnan alkavan heti koulun jälkeen. Tähän voi vaikuttaa se, että joidenkin vanhempien mielestä lapset ovat vielä liian pieniä odottamaan pitkiä aikoja yksin.

Lasten vanhemmat pitivät lapsensa kannalta merkittävimpinä asioina toiminnassa ulko- ja sisäleikkejä sekä sitä, että lapset näkevät omia kavereitaan. Ulko- ja sisäleikit voivat olla tärkeämpiä erityisesti isommille lapsille, koska he eivät enää välttämättä tarvitse niin paljon apua esimerkiksi läksyjen teossa. Kyselyn mukaan vain 22 prosenttia vanhemmista oli sitä mieltä, että 3-luokkalaisten läksyjen teko on erittäin tärkeää tai tärkeää. Suurimmaksi kritiikiksi iltapäivätoiminnassa 3-luokkalaisten vanhemmat ovat nostaneet liian isot ryhmät sekä lasten riittämättömän huomioinnin. Kyselyn vastausten perusteella suurin osa vanhemmista on kuitenkin sitä mieltä, että lapsi on saanut toiminnassa uusia kavereita ja tarvittaessa aikuisen tukea.

Vanhempien mukaan lapset tekevät koulun jälkeen läksyt, ovat itselleen läheisten ihmisten kanssa kuten kavereiden, sisarusten, vanhempien tai jonkun muun aikuisen kanssa tai ovat yksin. On hämmästyttävää, että kyselyn mukaan 3-luokkalaisten olisi enemmän tarvetta 1-3 kertaa viikossa järjestettävälle toiminnalle kuin 2-luokkalaisten. Tähän tulokseen voi vaikuttaa se, ettei kysymystä välttämättä ole ymmärretty oikein. Osa 2-luokkalaisten vanhemmista on saattanut ajatella, että heillä ei ole toiminnalle enää tarvetta, koska heidän lapsensa on jo ennestään toiminnassa mukana.

Lasten sisarukset saattavat myös tarvita toimintaa. Vanhemmista 27 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsen 1-, 2-, 4-, 5- tai 6-luokkalaisten sisarukset tarvitsevat toimintaa.

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että lapsi voisi päästä keskustassa järjestettävään toimintaan polkupyörällä tai jalan. Huomattavalla osalla lapsista ei kuitenkaan ole kyytiä keskustaan. Tämä kertoo siitä, että toiminnan suunnittelussa täytyy ottaa huomioon myös ne lapset, joilla ei ole kuljetusmahdollisuutta. Asian voisi ratkaista esimerkiksi

yhteiskuljetuksilla tai toiminnan järjestämisellä useammassa eri paikassa kaupungin alueella.

Yli puolet vanhemmista oli sitä mieltä, että 3-luokan oppilaille tulisi järjestää toimintaa. Tämä viittaa siihen, että kaikki 3-luokkalaiset eivät vielä ole vanhempien mielestä tarpeeksi kypsiä olemaan yksin kotona ja tarvitsevat toimintaa. Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että koulu sopii parhaiten järjestämään 3-luokkalaisille toimintaa. Tähän voi vaikuttaa se, että koulu on koettu luonnolliseksi vaihtoehdoksi sen tuoman turvallisuuden ja tuttuuden takia.

Vanhemmat toivat esille, että 3-luokkalaiset tarvitsevat toimintaa siksi, että vanhemmat ovat töissä ja ettei lapsen tarvitse olla yksin. Lasten oppituntimäärä koulussa on usein vain puolet kokopäivätyötä tekevien vanhempien viikkotyöajasta, mikä tarkoittaa sitä, että lapsi saattaa jäädä vaille aikuisten ohjausta ja tukea yhtä suureksi osaksi valveillaoloaikaansa kuin hän saa opetusta. Lasten yksinoloaika saattaa lisätä myös vanhempien ilta- ja vuorotyö. (Pulkinen & Launonen 2005, 21.)

Vanhempien mukaan urheilu sopisi parhaiten aiheen ympärille rakentuvasta toiminnasta. Kyselyn tuloksena löytyi 3 äitiä, jotka ovat valmiita osallistumaan koulun jälkeisen toiminnan järjestämiseen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Vanhemmille toteutetun kyselyn tulosten mukaan suurin osa vanhemmista on toivonut esimerkiksi sitä, että koulun jälkeistä toimintaa järjestettäisiin myös 3-luokkalaisille. Kyseiset vanhemmat kokevat, että toiminnalle on tarvetta ja ovat itse valmiita osallistumaan sen järjestämiseen. Nämä asiat tulisi ottaa huomioon koulun jälkeisen toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä.

Hyvä lapsuus on yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta katsottuna investointia elinikäiseen hyvinvointiin. Vastuu hyvän lapsuuden varmistamisesta jokaiselle lapselle jakautuu useille

tahoille. Kodilla ja vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kasvatuksesta, mutta myös muut kehitysyhteisöt ja erityisesti niiden aikuiset ovat omalta osaltaan rakentamassa hyvää lapsuutta. Hyvään kasvatukseen kuuluu sitoutumista, osaamista ja jaksamista. Tukea tarvitsevien perheiden tilanteiden erilaisuudesta huolimatta niissä on monia yhteisiä tehtäviä ja tarpeita. Tällaisia ovat esimerkiksi vanhemmuuden stressin helpottaminen, realistiset odotukset suhteessa lapseen, lapsen tarpeisiin vastaaminen myös turhautumisen tilanteissa, sosiaalinen tuki sekä vanhemmuuteen ja lapsen kasvatukseen liittyvien tunteiden, arvojen ja uskomusten tutkiminen. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 28-30; Taskinen 2010, 33.) Vanhempien ja lasten hyvinvointia voidaan edistää esimerkiksi lapsille suunnatun koulun jälkeisen toiminnan avulla. Koulun jälkeisen toiminnan tarjoaminen tukee vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja vähentää lasten yksinoloa.

Lasten hyvinvoinnin edistäminen sekä kehitys- ja terveysriskien ennakointi ehkäisee tai ainakin vähentää vaikeuksien syntymistä. Ongelmien ennaltaehkäisy, kasvuolojen kehittäminen ja perheiden tukeminen ovat tarpeen kaikilla hallinnon alueilla. Sosiaalitoimen ja kunnan muiden viranomaisten tulee yhteistyössä seurata ja edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, poistaa kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistä niiden syntymistä. Kunnan tulee huolehtia siitä, että eri palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Tämä merkitsee muun muassa yhteistyötä kyseisten henkilöiden kanssa lapseen liittyvissä asioissa ja heidän mukaan ottamista, kun tehdään lapsiin vaikuttavia suunnitelmia ja päätöksiä. Lakisääteisten kunnan peruspalveluiden lisäksi ennaltaehkäisevää työtä voidaan tehdä vapaaehtois pohjalta järjestöjen, seurojen ja uskonnollisten yhteisöjen lapsitoiminnoissa. Kaikille lapsille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluita on kehitettävä niin, että lasten ongelmat voitaisiin havaita ja korjata mahdollisimman varhain. Palveluiden järjestämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. (Taskinen 2010, 15; Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 32-33.)

Tulevaisuudessa olisi tärkeää huomioida vanhempien ja lasten toiveet ja tarpeet. On ensiarvoisen tärkeää kartoittaa esimerkiksi kyselyn tai haastattelun avulla vanhempien kehitysehdotuksia ja ideoita, jotta toiminnan sisältö saataisiin perheen tarpeita vastaavaksi.

Kyselyssä vanhemmat toivat esille, että he toivovat enemmän toimintaa kouluille. Koulu on lapselle tuttu ja turvallinen paikka. Sen takia olisi lapsiystävällisempää, että ohjaajat tulisivat kouluun sen sijaan, että lapset joutuisivat kulkemaan toiselle puolelle kaupunkia koulun jälkeen. Koulun tiloja voisi suunnitellusti käyttää erilaisen toiminnan järjestämisessä.

Vanhemmat toivat esille myös sen, että joissakin toiminnoissa ryhmäkoot ovat aivan liian suuria. Haittoina koettiin melu, ohjaajien vähyyt, tilat ahtaiksi, usein on puuttunut ulkoilumahdollisuus ja toiminnan ajankohta on ollut myöhäinen. Tällaisten toiminnassa olleiden epäkohtien vuoksi ovat lapset saattaneet enemmän väsyä kuin virkistyä. Pienryhmätoiminta koulun jälkeisenä toimintana ei voida toteuttaa, koska toimintaan osallistuvia lapsia on niin paljon. Yhtenä mahdollisuutena olisi ryhmätöiden lisääminen tai ryhmien jakaminen pienempiin osiin. Tosin silloin tarvittaisiin myös enemmän ohjaajia.

Kyselyn pohjalta yhteensä 12 äitiä ilmaisi halunsa vapaaehtoistyöhön. Heihin kaikkiin kannattaa olla yhteydessä ja arvostaa tarjottua resurssia. Vanhempien osallisuuden hyödyntäminen auttaa perheiden erilaisten toimintatarpeiden näkemisessä ja niihin vastaamisessa. Ei pidä unohtaa, että vanhemmat ovat omien lastensa asiantuntijoita ja tietävät parhaiten mitä heidän lapsensa tarvitsevat. Vanhemmalle ja hänen tiedolleen on annettava tasavertainen asema asiantuntijaoletusten kanssa, koska vanhemman tiedon kokemuksellisuus asettaa heidät joiltakin osin asiantuntijan yleistä ja teoreettista tietoa merkittävämpään asemaan (Alasuutari 2003, 167,171).

Tutkimustuloksia voidaan jollakin tasolla yleistää, sillä vaikka tutkimuksen kohteena olivat vain Joensuun seudun kuusi eri alakoulua, niin 3-luokkalaisille suunnatun koulun jälkeisen toiminnan tarve voidaan nähdä myös yhteiskunnallisella tasolla. Lakisääteistä toimintaa ei ole tarjolla 3-luokkalaisille niin kuin esimerkiksi 2-luokkalaisille. Toki on olemassa erilaisia iltapäiväkerhoja. Ne ovat useasti kuitenkin vain kerran viikossa, eivätkä näin ollen vastaa kaikkien perheiden tarpeisiin. Pohdittavaksi nouseekin, voisiko tulevaisuudessa keskittyä enemmän perheiden henkilökohtaisiin tarpeisiin lasten iän sijasta? Toiminnan ikäsidonaisuus olisi hyvä poistaa, koska lapset kehittyvät eri tahtiin ja vanhempien tarpeet lastensa toiminnan suhteen ovat erilaisia.

Suomessa lapset ovat paljon yksinäisempiä kuin monissa muissa maissa. Muualla lasten yksinoloa on pyritty ehkäisemään esimerkiksi lasten säännöllisillä koulupäivillä, joihin on

sisällytetty muutakin toimintaa kuin oppitunteja, sekä koulun toimintaa täydentävillä vapaa-ajan keskuksilla, joissa on toimintaa 6-12 -vuotiaille niinä vuorokauden- ja vuodenaikoina, jolloin ei ole koulua. Joissakin maissa lasten yksinoloon suhtaudutaan niin vakavasti, että jopa lainsäädäntö on estänyt lapsen jättämisen yksin alle 12-vuotiaana, kuten esimerkiksi Isossa-Britanniassa. (Pulkkinen & Launonen 2005, 27-28.) Ihmettelyä herättää, miksi Suomessa lakisääteistä iltapäivätoimintaa on tarjolla vain 1.-2.-luokkalaisille vai pitäisikö pikemminkin kysyä, miksi Suomessa ei huolehdita lasten päiväajan turvaamisesta?

Järjestöjen panos onkin ollut korvaamattoman tärkeä ja arvokas ennaltaehkäisevän työn toteuttamisessa. Palveluiden saanti kuitenkin riippuu paikkakunnalla olevista järjestöistä sekä niiden järjestämästä toiminnasta. Esimerkiksi Mikkelissä järjestetään iltapäivätoimintaa Mikkelin Pelastakaa Lapset ry:n toimesta, mutta ei Joensuussa. Tulevaisuudessa Perheentalo mahdollisesti järjestää 3-luokkalaisille toimintaa Joensuussa, mutta miten tämä hyödyttää lähialueiden ja ympäristökuntien koululaisia ja heidän perheitään? Tämä saattaa eriarvoiseen asemaan, vaikka kaikilla pitäisi olla yhtäläiset oikeudet haluamiensa ja tarvitsemiensa palveluiden saantiin.

Kunnan ja valtion tulisi tehdä enemmän yhteistyötä eri järjestöjen kanssa tai järjestää itse tarvittavat palvelut kaikilla paikkakunnilla missä niitä tarvitaan. Palveluiden järjestämisen merkitystä ei pidä väheksyä, koska se rakentaisi yhteiskuntaa monella tasolla. Ensinnäkin palveluiden lisääminen toisi lisää työpaikkoja ja toisekseen tervettä kasvua ja kehitystä. Tuleva toiminta edistäisi tulevaisuuden tekijöiden ja rakentajien, lasten sekä nuorten hyvinvointia ja mahdollisuuksia.

Syrjäytymisuhan alla olevien ja jo syrjäytyneiden lasten ja nuorten määrää ei saada vähennettyä pelkästään korjaavien toimenpiteiden ja palveluiden avulla. Ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen täytyy panostaa. Tämän pitäisi tapahtua jo lapsuudesta lähtien. Lapsen normaali kehitys, hyvinvointi ja hyvät ihmissuhteet antavat lapselle voimavaroja nuoruuteen ja siihen liittyvien haasteiden kohtaamiseen. Lapsuudessa tapahtuneet ja koetut asiat voivat vaikuttaa pitkälle aikuisikään, joten on tärkeää, että nuorten erilaisen oireilun helpottamisen lisäksi pureudutaan mahdollisten ongelmien perimmäisiin syihin. Tämä taas vie paljon aikaa ja edellyttää erilaisia palveluita sekä resursseja.

Tällä hetkellä olemme kierteessä, mistä ei ole loppua näkyvässä. Lapset ovat paljon yksin ja heidän vanhempansa vaativan työelämän vuoksi väsyneitä. Tutkimusten mukaan juuri nämä asiat synnyttävät perheissä ja yhteiskunnassa pahoinvointia. Toki on inhimillistä, että suuren ongelmakirjon keskellä joudutaan priorisoimaan ja autetaan niitä, jotka ovat suurimmassa hädässä olevia. Asioita olisi viisasta kuitenkin katsoa pitkällä aikavälillä tulevaisuuteen. On panostettava ennaltaehkäisevään työhön, varhaiseen puuttumiseen ja sosiaaliseen vahvistamiseen, jotta mahdollistettaisiin nuorten kasvaminen yhteiskuntaan integroituneiksi kansalaisiksi.

LÄHTEET

Alasuutari, Maarit 2003. Kuka lasta kasvattaa? Tampere: Tammer-Paino

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huhtanen, Kristiina 2005. Sosiaalisen vuorovaikutus perustuu onnistuneeseen kommunikaatioon. Teoksessa Parkkinen, Terttu & Keskinen, Soili (toim.) Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus. 8-20

Iltapäivätoiminta 2013-2014. Varhaiskasvatus - ja koulutuskeskus. Joensuun kaupunki. Viitattu 2.2.2014

<http://www.joensuu.fi/documents/11127/166406/IP-hakemus+ja+saate+13.pdf/937d0bb1-47c7-44fe-abae-e7bbfc8974ea>

Joensuun ev.lut. seurakuntien nuorten ja alakouluikäisten kohtaamispaikka 2014. Alakoululaiset. Joensuu syksy. Viitattu 2.2.2014

<http://www.joensuunevl.fi/janoa-nuoret+ja+alakoululaiset/alakoululaiset/joensuu+syksy/>

Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2014. Tervetuloa. Viitattu 29.1.2014

<http://joensuu.pelastakaalapset.fi/>

Joensuun Perheentalo 2014a. Esittely. Viitattu 29.1.2014

<http://www.pelastakaalapset.fi/joensuunperheentalo/esittely/>

Joensuun Perheentalo 2014b. Hankkeet. Arjenhallinta- ja toimijoiden yrittäjäystaidot Perheentalossa. Viitattu 30.1.2014

<http://www.pelastakaalapset.fi/joensuunperheentalo/hankkeet/arjenhallinta-ja-toimijoiden-yri/>

Joensuun Perheentalo 2014c. Hankkeet. Lapsiperheiden arjen tukeminen Perheentalossa. Viitattu 30.1.2014

<http://www.pelastakaalapset.fi/joensuunperheentalo/hankkeet/lapsiperheiden-arjen-tukeminen-p/>

Jämsän seurakunta 2014. Etusivu. Iltapäivätoiminta. Kuoreveden alue seurakunnassa. Viitattu 2.2.2014

<http://www.jamsanseurakunta.fi/lapsityo/iltapaivatoiminta.html>

Kananoja, Aulikki, Lavikainen Marjo & Oranen, Mikko 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Viitattu 20.3.2014

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf

Kemppi, Anssi & Kittilä, Riitta 2011. Hyvinvointijärjestöt sosiaalisesti vahvistamassa. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Jyväskylä: Bookwell Oy. 165-178

Kerhotoimintaa 1.-6.-luokkalaisille lukuvuonna 2013-2014. Härmälän koulu. Hyvinvointipalvelut. Tampereen kaupunki. Viitattu 2.2.2014

http://www.tampere.fi/material/attachments/h/6J2H24ztM/Harmalan_HIP-kerhot_2013-2014.pdf

Keuruun 4H-yhdistys 2014. Yhdistyksemme. Duunirinki, Kerhotoiminta, Aamu- ja iltapäivätoiminta, Kesäkerho. Viitattu 2.2.2014

<http://keuruu.4h.fi/yhdistyksemme/duunirinki-kerhotoiminta-aamu-ja/>

Lundbom, Pia & Herranen, Jatta 2011. Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Jyväskylä: Bookwell Oy. 4-12

Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Jyväskylä: Bookwell Oy. 13-29

Mikkelin Pelastakaa Lapset ry 2014. Etusivu. Tervetuloa. Viitattu 2.2.2014

<http://mikkeli.pelastakaalapset.fi/>

Notkola, Veijo; Pitkänen, Sari, Tuusa, Matti; Ala-Kauhaluoma, Mika, Harkko, Jaakko; Korkeamäki, Johanna, Lehikoinen, Tuula; Lehtoranta, Pirjo, Puumalainen, Jouni; Ehrling Leena, Hämmäläinen Juha; Kankaanpää Eila, Rimpelä Matti & Vornanen, Riitta 2013. Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia. Viitattu 20.3.2013

<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=jz32213140909180&cmd=download>

Pelastakaa Lapset ry 2014a. Järjestö. Keitä me olemme. Viitattu 29.1.2014

<http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/keita-me-olemme/>

Pelastakaa Lapset ry 2014b. Järjestö. Historia. 2000-luku. Viitattu 29.1.2014

<http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/historia/>

Pelastakaa Lapset ry 2014c. Toiminta. Paikallisyhdistykset. Paikallisyhdistysten sivut. Viitattu 29.1.2014

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/paikallisyhdistykset/paikallisyhdistyksien-sivut/>

Pelastakaa Lapset ry 2014d. Etusivu. Viitattu 29.1.2014

<http://www.pelastakaalapset.fi/>

Poikkeus, Anna-Maija 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, Paula, Korhokangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY. 122-138

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Pulkkinen, Lea & Launonen, Leevi 2005. Eheytetty koulupäivä. Lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saaristo, Anne-Maria, 2011. Emotionaalinen ammattitaito osana sosiaalisen vahvistamisen taitoisuutta. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Jyväskylä: Bookwell Oy. 71-85

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Viitattu 20.3.2014.

<http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Seppälä, Henna-Riikka 2011. Vahvistavat verkostot. Näkökulmia järjestöjen toiminnan kehittämiseen ja vaikutusten arviointiin. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Jyväskylä: Bookwell Oy. 150-164

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Toimintastrategia 2013-2014. Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 31.1.2014

<http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/b60a4b0acdc7433052e6a5b850a5973e/1391188232/application/pdf/907313/Toimintastrategia%202013-1014.pdf>

Vilén, Marika; Vihunen, Riitta, Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula, Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Ylivieskan seurakunta 2014. Toiminta. Työalat. Varhaisnuoriso- ja nuorisotyö. Kerhot. Kerhot Nuorisotila Vitiksessä keväällä 2014. Viitattu 2.2.2014.

<http://www.ylivieskanseurakunta.fi/?pid=varhaisnuorisoty6>

LIITTEET

Saatekirje

Hyvät 2. - ja 3. – luokkalaisten vanhemmat

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelija. Arvioitu valmistumisaika on kesäkuussa 2014. Pysin omassa opinnäytetyössäni tutkimaan onko 3-luokkalaisille suunnatulle koulun jälkeiselle toiminnalle tarvetta Perheentalossa. Opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää onko vanhemmilla mielenkiintoa osallistua tulevaisuudessa koulun jälkeisen toiminnan järjestämiseen.

Perheentalo toimii Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston yhteydessä. Talon keskeisenä toiminta-ajatuksena on toimia yhteisötalona lapsille ja lapsiperheille sekä tarjota arjen tukea. Taloon on suunniteltu 3-luokkalaisille koulun jälkeistä toimintaa. Kohderyhmä on rajattu 3-luokkalaisiin, koska laki ei velvoita kuntia järjestämään heille iltapäivätoimintaa niin kuin 1.- ja 2.- luokkalaisille. Mielestäni iltapäivätoimintaan pääsemisen ei pitäisi olla ikäsidonnaista.

Opinnäytetyötäni varten olen laatinut kyselyn teille vanhemmille, jolla kartoitan Teidän ja lapsienne kokemuksia koulun iltapäivätoiminnasta. Toivon mahdollisimman paljon vastauksia ja että pohditte kysymyksiä lastenne kanssa, jotta voimme jatkaa Perheentalon koulun jälkeisen toiminnan kehittämistä. Kyselylomakkeet käsitellään luottamuksellisesti. Kyselyyn voi vastata nimettömänä ja lomakkeen voitte palauttaa lapsenne mukana takaisin kouluun. Pyydän palauttamaan vastauksenne **28.2.2014** mennessä.

Kiitos vastauksistanne!

Ystävällisesti,

Sandra Kaila,

sandra.kaila@hotmail.com

ILTAPÄIVÄTOIMINTAKYSELY KOULULAISTEN VANHEMMILLE

POSTINUMERO:

1. Lapsenne sukupuoli?

tyttö poika

2. Millä luokalla lapsenne on?

2-luokka 3-luokka

3. Onko lapsenne ollut mukana koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa?

kyllä ei

Jos ei, siirrykää kysymykseen 10.**4. Onko lapsenne tällä hetkellä mukana koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa?**

kyllä ei

5. Jos on, niin minkä tahon järjestämää toiminta on? Tehtävänänne on ympyröidä kaikki lapsenne sopivat kirjainvaihtoehdot.

- a) koulun
 - b) seurakunnan
 - c) järjestön
 - d) joku muu, mikä?
-

6. Seuraavissa kysymyksissä tehtävänänne on ympyröidä mielipidettänne vastaava numerovaihtoehto. Kuinka hyvin koulun jälkeen järjestetty toiminta on vastannut perheenne tarpeita

	Erittäin hyvin	Hyvin	Tyydyttävästi	Huonosti	Erittäin huonosti
Ajallisesti	1	2	3	4	5
Sijainniltaan	1	2	3	4	5
Toiminnaltaan	1	2	3	4	5

7. Seuraavissa kohdissa tehtävänänne on ympyröidä mielipidettänne vastaava numerovaihtoehto. Kuinka paljon seuraavat asiat ovat merkinneet lapsellenne koulun jälkeen järjestettävässä toiminnassa

	Erittäin paljon	Paljon	Tyydyttävästi	Vähän	Erittäin vähän
kaverit	5	4	3	2	1
aikuiset	5	4	3	2	1
ulko- ja sisäleikit	5	4	3	2	1
läksyjen teko	5	4	3	2	1
välipala	5	4	3	2	1
ei tarvitse olla yksin	5	4	3	2	1
joku muu, mikä?	5	4	3	2	1

8. Onko jotain mistä lapsenne ei ole pitänyt iltapäivisin järjestetyssä toiminnassa?

9. Seuraavissa kohdissa tehtävänänne on ympyröidä mielipidettänne vastaava numerovaihtoehto. Kuinka hyvin seuraavat asiat ovat toteutuneet lapsenne kohdalla koulun jälkeen järjestetyssä toiminnassa

	Erittäin hyvin	Hyvin	Tyydyttävästi	Huonosti	Erittäin huonosti
hän on saanut uusia kavereita	5	4	3	2	1
menestynyt paremmin koulussa	5	4	3	2	1
ollut rauhallisempi kotona	5	4	3	2	1
ollut virkeämpi	5	4	3	2	1
voinut paremmin	5	4	3	2	1
saanut tarvittaessa aikuisen tukea	5	4	3	2	1
en ole huomannut muutosta	5	4	3	2	1
joku muu, mikä?					

10. Mitä lapsenne tekee koulun jälkeen? Tehtävänänne on ympyröidä kaikki lapsenne sopivat kirjainvaihtoehdot.

- a) on yksin kotona
- b) on vanhempien tai jonkun muun aikuisen kanssa
- c) on sisarusten kanssa
- d) on kavereiden kanssa
- e) tekee läksyt
- f) pelaa tietokoneella
- g) on kaupungilla
- h) harrastaa tai osallistuu johonkin kerhoon
- i) on ilta- tai iltoiminnassa
- j) en tiedä
- k) jotain muuta, mitä?

- 11. Kuinka hyvin tiedätte mitä koulun jälkeisellä toiminnalla tarkoitetaan? Tehtävänänne on ympyröidä mielipidettänne vastaava kirjainvaihtoehto.**
- a) Erittäin hyvin
 - b) Melko hyvin
 - c) En osaa sanoa
 - d) Melko hyvin
 - e) Erittäin hyvin
- 12. Montako kertaa viikossa teillä olisi koulun jälkeen järjestettävälle toiminnalle tarvetta? Tehtävänänne on ympyröidä sopivin kirjainvaihtoehto.**
- a) 0
 - b) 1-2
 - c) 2-3
 - d) 3-4
 - e) joka päivä
- 13. Jos lapsellanne on sisaruksia, onko heille tarvetta koulun jälkeen järjestettävälle toiminnalle?**
- kyllä ei
- 14. Jos vastasit kyllä, millä luokalla sisarukset ovat? Tehtävänänne on ympyröidä sopivin kirjainvaihtoehto.**
- a) 1-luokalla
 - b) 2-luokalla
 - c) 3-luokalla
 - d) 4-luokalla
 - e) 5-luokalla
 - f) 6-luokalla
- 15. Millä kulkuneuvolla lapsenne pääsisi keskustassa sijaitsevaan koulun jälkeiseen toimintaan? Tehtävänänne on ympyröidä kaikki lapsenne sopivat kirjainvaihtoehdot**
- a) ei ole kyytiä
 - b) henkilöautolla
 - c) julkisella kulkuneuvolla
 - d) polkupyörällä
 - e) jalan
 - f) muulla, millä?
-

16. Tällä hetkellä iltapäivätoimintaa järjestetään kouluissa 1.-2.-luokkalaisille. Pitäisikö vastaavaa toimintaa teidän mielestä järjestää myös 3-luokan oppilaille?

kyllä ei en osaa sanoa

17. Jos vastasit kyllä, kenen toimesta? Tehtävänänne on ympyröidä mielipidettänne vastaava kirjainvaihtoehto.

- a) koulun
 - b) seurakunnan
 - c) järjestön
 - d) joku muu, mikä?
-

18. Seuraavissa kohdissa tehtävänänne on ympyröidä mielipidettänne vastaava numerovaihtoehto. Kuinka tärkeitä ovat seuraavat syyt sille, miksi 3-luokkalaiset tarvitsevat koulun jälkeen järjestettyä toimintaa

	Erittäin tärkeä	Tärkeä	Osittain tärkeä	Ei tärkeä	Merkityksetön
ei tarvitse olla yksin kotona	5	4	3	2	1
muut sisarukset ovat koulun jälkeen järjestetyssä toiminnassa	5	4	3	2	1
vanhemmat ovat töissä	5	4	3	2	1
näkevät kavereita	5	4	3	2	1
tekevät läksyt					
saavat välipalaa	5	4	3	2	1
joku muu, mikä?	5	4	3	2	1

19. Mikä mielestänne olisi paras vaihtoehto aiheen ympärille rakentuvasta toiminnasta? Tehtävänänne on ympyröidä tärkein kirjainvaihtoehto.

- a) taide
 - b) urheilu
 - c) kulttuuri
 - d) ruoka
 - e) joku muu, mikä?
-

20. Mitä ajatuksia, toivomuksia tai kehittämideoita teillä on iltapäivisin järjestetyn toiminnan suhteen?

21. Olisiko teillä mielenkiintoa osallistua tulevaisuudessa koulun jälkeisen toiminnan järjestämiseen?

kyllä ei en osaa sanoa

22. Jos vastasitte kyllä, ja haluatte, että teihin ollaan yhteydessä, voitte jättää yhteystietonne.

Kiitos ajastanne ja mukavaa talven jatkoa!